



Heeft ideaal een prijs?

*Worden vrouwen wel gelukkiger als zij het mannelijke
arbeidspatroon overnemen?*

*Maike Kohlen
Student 299204*

*Begeleider: Prof. Dr. R. Veenhoven
Erasmus Universiteit Rotterdam
Faculteit Sociale Wetenschappen*

Afdeling Sociologie, Master Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

INLEIDING

Voor u ligt een scriptie die de vraag behandelt of we gelukkiger worden van uni-sexrollen. Meer specifiek de vraag of vrouwen wel gelukkiger worden als zij de mannelijke arbeidspatronen overnemen. Er is reeds veel onderzoek gedaan naar het geluk van mannen ten opzichte van vrouwen, op allerlei manieren. Echter weinig tot geen van deze onderzoeken gaat over de vergelijking in geluk bij mannen en vrouwen in de verschillende beroepensectoren. Daarom heb ik gekozen voor deze vraag als onderwerp van mijn scriptie.

Om tot een antwoord te komen zal ik in hoofdstuk 1 het probleem uiteenzetten, waarna ik vervolgens in hoofdstuk 2 de literatuur daarover verken. In hoofdstuk drie worden vervolgens vier onderzoeksvragen uiteengezet.

Om die vragen te kunnen beantwoorden moeten eerst de begrippen worden afgebakend. De begrippen geluk, geslacht en mannen- en vrouwenberoepen zal ik uiteenzetten in hoofdstuk 4, waarna ik in hoofdstuk 5 zal kijken naar eerder onderzoek omtrent de arbeidssatisfactie van vrouwen.

In hoofdstuk 6 gaan we in de richting van het empirisch onderzoek van deze scriptie. In dit hoofdstuk wordt allereerst uitgelegd welke data ik heb gebruikt, hoe de operationalisering tot stand is gekomen en wat mijn manier van werken was.

Nadat de wijze van onderzoek is uitgelegd, zal het dataonderzoek in hoofdstuk 7 plaatsvinden. In vier paragrafen analyseer ik de uitkomsten van mijn empirisch onderzoek en daarmee stel ik vragen waarmee ik de onderzoeksvragen van hoofdstuk 3 zal beantwoorden.

Die resultaten roepen enige nadere vragen op die ik bespreek in hoofdstuk 8. Ik besluit met een conclusie.

Veel plezier!

INHOUD

1.	<i>Het probleem</i>	1
2.	<i>Zijn vrouwen anders dan mannen?</i>	4
	2.1. <i>Waargenomen verschillen</i>	4
	2.2. <i>Twee verklaringen voor m/v verschil.</i>	5
	2.2.1. <i>Biologische verklaring voor verschillen tussen de seksen</i>	5
	2.2.2 <i>Culturele verklaringen voor sekseverschillen</i>	8
	2.3 <i>Implicaties voor het emancipatiebeleid</i>	9
	2.4. <i>Waarom geluksonderzoek?</i>	10
3.	<i>Onderzoeksvragen</i>	11
4.	<i>Begrippen</i>	12
	4.1 <i>Geluk</i>	12
	4.2 <i>Geslacht</i>	14
	4.3 <i>Mannen- en vrouwenberoepen</i>	16
5.	<i>Eerder onderzoek naar m/v verschil in arbeidssatisfactie</i>	17
	5.1 <i>Eerder onderzoek naar nut buitenshuis werken</i>	17
	5.2 <i>Eerder onderzoek naar het geluk van parttimers versus fulltimers</i>	18
	5.3 <i>Eerder onderzoek naar de arbeidstevredenheid van vrouwen in mannenberoepen</i>	17
	5.4 <i>Eerder onderzoek naar invloed van traditionele sekseroloriëntatie</i>	20
6.	<i>Eigen onderzoek naar m/v verschil in geluk</i>	21
	6.1 <i>De databestanden</i>	21
	6.2 <i>Operationalisering</i>	22
	6.3 <i>Aantallen</i>	24
	6.4 <i>Aanpak van analyse</i>	24
7.	<i>Resultaten</i>	25
	7.1. <i>Zijn werkende vrouwen minder gelukkig?</i>	25
	7.2. <i>Zijn fulltime werkende vrouwen minder gelukkig?</i>	27
	7.3 <i>Vrouwen in mannenberoepen minder gelukkig, mannen in vrouwenberoepen minder gelukkig?</i>	28
	7.4 <i>Heeft de culturele oriëntatie invloed op het effect van werk op het geluk van vrouwen?</i>	32
8.	<i>Nabeschouwing</i>	42
	8.1 <i>Verklaringen voor de geobserveerde patronen.</i>	42
	8.2 <i>Sterke en zwakke punten van dit onderzoek.</i>	44
	8.3 <i>Aanbevelingen.</i>	45
9.	<i>Conclusie</i>	47
10.	<i>Samenvatting</i>	48
11.	<i>Literatuur</i>	
	<i>Bijlagen</i>	

1. HET PROBLEEM

Nederland staat, naast Zweden, bekend als een van de landen met de meeste deeltijdbanen. Dit is echter niet altijd zo geweest. Pas in de jaren '50 zijn die deeltijdbanen ontstaan, voornamelijk als gevolg van het tekort aan jong vrouwelijk personeel. (S.C.P, 2008) Een aantal bedrijven bood gehuwde vrouwen deeltijd banen aan en dat bleek een groot succes. In de jaren '80 gingen ook steeds meer vrouwen zonder jonge kinderen werken in deeltijd, mede door stimulering van de overheid. Zij heeft gedurende de jaren '80 en '90 deeltijdbanen gepromoot, met als doel de arbeidsparticipatie van vrouwen te stimuleren. Tevens heeft de overheid maatregelen genomen om de rechten van de deeltijdwerknemers hetzelfde te laten zijn als de rechten van voltijdwerknemers. Resultaat van deze overheidsinterventie is dat er in bijna geen enkel Europees land een hogere arbeidsparticipatie van vrouwen is, alleen in Zwitserland en in de Scandinavische landen zijn meer vrouwen werkzaam. Deze hoge arbeidsparticipatie van vrouwen wordt voor een behoorlijk deel veroorzaakt door het grote aantal vrouwen dat werkzaam is in deeltijdbanen. Onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau in 2008 laat zien dat 75% van de werkende Nederlandse vrouwen, minder dan 35 uur per week werkt. Dit aantal vrouwen in deeltijdberoepen is bijna twee keer zo hoog in vergelijking tot het gemiddelde aantal in de andere landen van de Europese Unie. 25% van de Nederlandse vrouwen geeft aan, voorkeur te hebben voor een voltijdbaantje, dit in tegenstelling tot andere Europese landen, waar meer dan de helft van de vrouwen aangeeft een voltijdbaantje te prefereren boven een deeltijdbaantje. (S.C.P, 2008)

ROEP OM VERDERE EMANCIPATIE

Veel Nederlandse feministen zijn niet tevreden met de grote arbeidsparticipatie van vrouwen in deeltijdbanen met een lager maatschappelijk aanzien. De feministen hebben een ideaal; volledige seksegelijkheid. Om daaraan te voldoen zouden meer mannen traditioneel vrouwelijke taken moeten vervullen zoals het zorgen voor de kinderen of het huishouden. Vrouwen zouden moeten streven naar een evenredige verdeling van mannen en vrouwen in de voltijdfuncties in de beroepen die nu nog gezien worden als mannenberoepen.

Feministe Heleen Mees zegt in een interview met het NRC Handelsblad dat Nederlandse vrouwen het tegenover de maatschappij verplicht zijn om de vergaarde kennis over te dragen en te gebruiken. Hiervoor geeft zij drie redenen. Dit is de stimulering van de Nederlandse economie, de financiële onafhankelijkheid van de vrouw en bovenal de maatschappelijke versterking van de vrouw ten opzichte van de man.

Zo zegt Mees: “Ik vind dat vrouwen machtiger moeten worden. Dat lukt niet als vrouwen relatief laagwaardig parttimewerk blijven doen, of zorgen voor de kinderen. Zo blijven vrouwen altijd de tweede sekse.” (NRC, 2007).

Ook voormalig zakenvrouw Margaret Heffernan pleit voor een meer gelijke verdeling. Zij ziet een toekomst voor vrouwen in managementfuncties. Zo zegt zij in een interview met FEMbusiness dat vrouwen de managers van de toekomst zijn, aangezien zij de eigenschappen intuïtie, empathie en zorgzaamheid bezitten. “Werknemers streven steeds meer naar een humane werkomgeving, waarbij het bedrijf wordt gezien als een levend organisme. Vrouwelijke managers kunnen zich gemakkelijker inleven in de werknemers, waardoor de werkdruk minder en de sfeer beter wordt. Hierdoor wordt de nadruk gelegd op de kwaliteit van een product in plaats van de kwantiteit van het product”. Gezien het feit dat de hedendaagse maatschappij tegenwoordig een meerwaarde ziet in de kwaliteit van een product of dienst, past deze (vrouwelijke) manier van leidinggeven bij de toekomst, aldus Heffernan. . (FEMbusiness, 2007)

DRUK TOT WERKEN VAN VROUWEN

Naar aanleiding van de Wereldvrouwenconferentie van 1995 in Beijing, heeft de Nederlandse overheid zichzelf de taak gesteld om de arbeidsparticipatie van vrouwen zoveel mogelijk gelijk te maken aan de arbeidsparticipatie van mannen. De eerste reden om de participatie zoveel mogelijk gelijk te krijgen, is dat er nog steeds grote verschillen te zien waren (en nog steeds zijn) tussen de arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen. Dit verschil is naar mening van de overheid ongewenst in het kader van de emancipatie. De tweede reden is een economische reden, namelijk de financiering van de vergrijzing.(www.emancipatieweb.nl).

HEEFT IDEEAL EEN PRIJS?

Is het wenselijk dat mannen en vrouwen in hetzelfde vaarwater gaan verkeren? Als biologisch bepaald is dat de meeste mannen beter zijn in het ‘jagen’, ofwel het nastreven van doelen (carrière) en de meeste vrouwen beter zijn in zorgtaken, kunnen wij dan cultureel onze wensen zo doorvoeren dat deze natuurlijke specificaties naar de achtergrond verdwijnen? En welke consequenties zitten daaraan verbonden. Heeft ideaal een prijs?

Sommige biologen, antropologen en psychologen komen op basis van onderzoek tot de conclusie dat er inderdaad verschil te vinden is tussen mannen en vrouwen en dat sommige van deze verschillen niet door de maatschappij zijn geconstrueerd, zoals de vrouwen- bewegingen betoogden, maar dat deze verschillen aangeboren zijn. Een aantal van deze verschillen tussen mannen en vrouwen ontwikkelt zich zelfs in een vroeg embryonaal stadium en is dus niet te wijten aan de maatschappij. (Diederer 1989, Hrdy 1999 in v/d Laar- Verhofstad et al 2003, Baron- Cohen 2003, Mansfield 2006)

Veel gezinnen kiezen voor een traditionele rolverdeling in de zorg voor het gezin. Heeft deze keuze alleen te maken met de grotere kans op een carrière voor mannen of zijn er ook andere, biologische redenen in het spel? Waarom kiezen zoveel vrouwen voor een functie in deeltijd, ook al hebben zij nog geen kinderen? Tegelijkertijd rijst de vraag of mannen wel gelukkig worden van het “moderne vaderschap” waarin hij geacht wordt een deel van de zorgtaken op zich te nemen en dus minder uren te werken. Heeft de natuur wellicht haar redenen gehad om mannen en vrouwen uiterlijk én innerlijk anders te laten zijn?

Vanuit dit probleem rijst de vraag of emancipatie vrouwen wel gelukkiger heeft gemaakt. Er zijn goede redenen om dat te betwijfelen. Zo bleek uit onderzoek van Stevenson & Wolfers dat vrouwen in de Verenigde Staten en de Europese Unie in de laatste 30 jaar minder gelukkig zijn geworden dan mannen en dat die relatieve achteruitgang zich met name heeft voorgedaan onder hoogopgeleide vrouwen, dat wil zeggen in de voorhoede van de vrouwenemancipatie. (Stevenson & Wolfers, 2009)

2. ZIJN VROUWEN ANDERS DAN MANNEN?

Dat mannen en vrouwen lichamelijk anders zijn, is een feit. Dat zij ook innerlijk van elkaar verschillen, mag na vele onderzoeken van de afgelopen decennia ook voor waar worden aangenomen. Maar in hoeverre zijn alle verschillen aangeboren en in hoeverre zijn sommige verschillen cultureel geconstrueerd?

2.1 *WAARGENOMEN M/V VERSCHILLEN*

Veel onderzoek laat zien dat mannen en vrouwen verschillend zijn, zowel lichamelijk als cognitief. Ik zal hieronder een aantal onderzoeken omtrent deze verschillen uiteenzetten.

MOTORISCH

In haar boek "Sex and Cognition" zegt psychobioloog Kimura dat veel van de (motorische) verschillen tussen mannen en vrouwen biologisch bepaald zijn. Dit heeft zij onder andere bewezen door bewegings- en ruimtelijke testen te laten doen door mannen en vrouwen van verschillende leeftijden. Zo kwam Kimura onder andere tot de bevinding dat jongens tussen de 3 en 5 jaar veel beter konden richten met een bal dan meisjes (grove motoriek), waarbij meisjes in het voordeel zijn met spelletjes als Memory (fijne motoriek en psyche) (Kimura, 1999).

COGNITIEF

Verder zijn vrouwen (over het algemeen) beter in het onthouden van herkenningpunten terwijl mannen beter zijn in het driedimensionaal zien van een voorwerp, zijn vrouwen beter in het herkennen van bepaalde gezichtsuitdrukkingen en kunnen mannen gemakkelijker wiskundige vraagstukken oplossen. Vrouwen zijn beter in het verwoorden van gevoelens en het reproduceren van een tekst, waarbij mannen een nieuw vraagstuk beter kunnen behappen door de verschillende aspecten apart te bekijken. (Kimura, 1999 en Moir & Jessel, 1989)

KARAKTER

Fenomenoloog Buytendijk wordt in het boek "Gelukkig visies van vrouwen" van T. van de Laar-Verhofstad et al. aangehaald in het hoofdstuk "De gelukkig(e) werkende vrouw". Hierin vertelt zij over een specifiek vrouwelijke eigenschap, moederlijkheid. Moederlijkheid hoeft geen moeder- zijn in te houden, maar verwijst naar de zorgende aard van de vrouw.

In hetzelfde hoofdstuk van Van de Laar- Verhofstad et al. komt het verschil in de manier van denken naar voren. Waar vrouwen een zorgende aard hebben, zijn mannen voornamelijk competitief en zien zij elkaar als rivalen. De mannelijke manier van denken wordt in dit boek 'Stap- denken' genoemd, waarbij gedacht moet worden aan een totale overgave aan het te bereiken doel. Alleen dat doel is in zicht. Vrouwen hebben volgens de auteurs een manier van denken die het best vergeleken kan worden met 'Web- denken', een "....web van onderling met elkaar in verband staande factoren en (vrouwen) overzien meerdere dingen tegelijk". (v/d Laar-Verhofstad et al, pp93)

2.2 *TWEE VERKLARINGEN VOOR M/V VERSCHIL*

In de literatuur worden verschillende verklaringen aangedragen voor de verschillen tussen mannen en vrouwen.

Theorie één: *Biologische verklaring voor verschillen tussen de seksen.*

Geslachtsverschillen tussen mannen en vrouwen zijn voor een groot deel aangeboren. Het verschil is ontstaan in de evolutie en bleek in de geschiedenis functioneel. Het verschil tussen mannen en vrouwen is blijvend en emancipatie zal dit niet veranderen.

Theorie twee: *Culturele verklaring voor verschillen tussen de seksen.*

Het verschil tussen mannen en vrouwen dat nu nog bestaat, berust op de opvoeding en de sociale constructie van de maatschappij. De hedendaagse vormgeving van de maatschappij en de daaruit voortvloeiende opvoedingsnormen berusten op eerdere maatschappijvormen. Het verschil tussen mannen en vrouwen is veranderlijk en zal bij voortzetting van de emancipatie, verdwijnen.

2.2.1 *BIOLOGISCHE VERKLARING VOOR VERSCHILLEN TUSSEN DE SEKSEN*

Algemeen bekend zijn de lichamelijke verschillen tussen mannen en vrouwen. Men weet dat er duidelijk zichtbare, maar ook minder duidelijk zichtbare verschillen zijn tussen de lichamen van mannen en vrouwen.

Moir & Jessel

In hun boek "Brainsex" laten Anne Moir en David Jessel zien dat er inderdaad wel degelijk aangeboren verschillen zijn tussen mannen en vrouwen en dat deze verschillen, of in ieder geval de eerste aanzet, gecreëerd wordt in de baarmoeder van de moeder. Op het moment dat het kind een Y chromosoom krijgt op het 23^e chromosomenpaar, is het kind in de meeste gevallen een jongen. Blijft de aanwezigheid van een Y-chromosoom uit, dan wordt het kind een meisje.

Is het kind bepaald als een toekomstige jongen dan wordt er testosteron aangemaakt wat de werking van oestrogeen zal remmen. Dit alles gebeurt voordat de hersenen aangemaakt worden, zodat er tijdens de vorming van de hersenen van het kind, invloed zal zijn van testosteron of oestrogeen. Hierdoor zullen bepaalde hersendelen zich meer of minder ontwikkelen en zal het kind waarschijnlijk (dit hoeft niet in alle gevallen zo te zijn) mannelijk of vrouwelijk gedrag gaan vertonen. (Moir& Jessel, 1989)

Simon Baron-Cohen

Volgens Simon Baron- Cohen (Baron-Cohen, 2003), hoogleraar psychologie en psychiatrie aan de universiteit van Cambridge, hebben mannen en vrouwen over het algemeen een ander type brein. Baron- Cohen onderscheidt drie typen brein, namelijk het brein dat gericht is op empathie, het brein dat gericht is op systeemontwerp en een brein dat daartussen zit en beide eigenschappen combineert. Het brein dat gericht is op empathie, komt voornamelijk voor bij vrouwen. Baron- Cohen noemt dit brein het “ type E-brein” Het brein dat gericht is op systeemontwerp, komt voornamelijk voor bij mannen en wordt door Baron- Cohen het “type S-brein” genoemd. Het brein dat beide eigenschappen combineert, noemt Baron- Cohen het type-B brein, en dit brein komt evenveel voor bij mannen als bij vrouwen.

Baron- Cohen toont aan dat er wezenlijke (biologische) verschillen te vinden zijn tussen mannen en vrouwen, welke doorwerken in het brein. Het geslacht van een persoon staat al vast als de persoon nog een follikel is. De dosis androgeen die gedurende de ontwikkeling van het kind vrijkomt, heeft invloed op bepaalde mannelijke trekken. Tevens zorgt deze dosis androgeen voor de ontwikkeling van de rechter- hersenhelft. De rechter- hersenhelft is de hersenhelft waar de systeemontwerpende eigenschappen zich bevinden. Zo hebben mannen over het algemeen een linker- hersenhelft waar de taalontwikkeling plaatsvindt en een rechter- hersenhelft waar het systeemontwerpen zich bevindt.

Baron- Cohen zegt echter dat uit zijn en andere onderzoeken is gebleken dat mannen, in vergelijking met vrouwen, over het algemeen een minder goede taalontwikkeling doormaken. Dit kan Baron- Cohen verklaren door aan te tonen dat een brein dat empathisch aangelegd is een groter belang heeft bij een goede taalontwikkeling. Immers, de taalontwikkeling houdt niet alleen in dat men een grote woordenschat vergaart maar ook dat men aan verschillende gezichtsuitdrukkingen een emotie kan koppelen. Zo blijkt dat als mensen reageren op een emotie van een volwassene of een kind, dit reacties laat zien in de linker- hersenhelft. In de linker- hersenhelft vindt ook de taalontwikkeling plaats. (Baron-Cohen, 2003)

Mensen met het type E-brein bieden vaak hulp. Zij voelen zich ook niet goed als zij weigeren hulp te bieden als een persoon daar duidelijk wel om vraagt.

Mensen met het type S-brein hebben daar veel minder moeite mee, aangezien de persoon die om hulp vraagt hen niet verder kan brengen tot het doel dat hen voor ogen ligt. Hieronder volgt een schematisch overzicht van de bijbehorende eigenschappen van het systeemontwerpende en het empathische brein.

Breintypen volgens Baron- Cohen, 2003.

	Systeemontwerpen	Empathie
<i>Type Brein</i>	Type S- brein/ Type B.	Type- E brein/ Type B.
<i>Sekse</i>	Voornamelijk mannen.	Voornamelijk vrouwen.
<i>Samen met andere eigenschap</i>	Extreme interesse in één onderwerp (autisme).	Goede taalontwikkeling.
<i>Lichamelijke kenmerken</i>	Grotere rechter- hersenhelft, grotere rechtersvoet.	Grotere linkervoet, grotere linkerborst.
<i>Maatschappelijk aanzien</i>	Geaccepteerd, kan resulteren in een glansrijke carrière. Extreem mannelijk brein of autisme is echter niet wenselijk.	Geaccepteerd, kan resulteren in een groot sociaal netwerk waar men altijd een beroep op kan doen. Tot nog toe geen nadelen aan extreem vrouwelijk brein.
<i>Beroep</i>	Ingenieur, wiskundige, loodgieter.	Sociaal werker, helderziende, leerkracht.
<i>Waarom handig?</i>	Systemen ontwerpen helpt bij aanzien, seksuele aantrekkingskracht.	Empathie zorgt voor herkenning van wensen van de kinderen, gunsten kunnen vragen van anderen.

Simone de Beauvoir

Volgens Simone de Beauvoir worden vrouwen door de lichamelijke kenmerken belemmert in het ontwikkelen van het eigen individu. Maandelijks wordt de hormoonhuishouding van de vrouw zo ingericht dat een bevrucht eitje zich in de baarmoeder kan ontwikkelen tot een embryo. Als er geen bevrucht eitje komt, moet dit gehele proces weer van voor af aan beginnen. Komt dit bevruchte eitje wel, dan staat de vrouw totaal in dienst van de embryo. Het ijzergehalte in het bloed van de moeder neemt af en ook veel voedingsstoffen die de moeder tot zich neemt, gaan naar het kind. Vrouwen staan in dienst van het tot stand houden van de soort, de vrouw is in dienst van haar eigen lichaam. Dit in tegenstelling tot mannen, waarbij het lichaam in dienst staat van het individu. (de Beauvoir, 1949).

Als men deze lichamelijke verschillen in ogenschouw neemt en kijkt naar het aandeel van vrouwen in de werkloze beroepsbevolking en naar het aandeel vrouwen in een parttime functie, zouden deze lichamelijke verschillen een verklaring kunnen geven voor de geringere

arbeidsparticipatie van vrouwen ten opzichte van mannen. Volgens de Beauvoir is alleen de hormoonhuishouding die leidt tot de mogelijkheid van het krijgen van kinderen, een dagtaak op zich. Deze hormoonhuishouding is echter bij alle vrouwen verschillend.

Tegenwoordig zijn door middel van de anticonceptiepil veel meer vrouwen op veel meer momenten in staat om de hormoonhuishouding naar de achtergrond te verplaatsen en zich alsnog te richten op de ontwikkeling van het individu.

Echter, sommige verschillen tussen mannen en vrouwen die de Beauvoir noemt in haar boek, zijn niet te beïnvloeden. Zo zijn mannen over het algemeen krachtiger dan vrouwen, hebben zij een sterkere bottenstructuur en hebben zij een grotere longinhoud dan vrouwen, wat mannen beter in staat stelt zware lichamelijke arbeid te doen. Vrouwen hebben daarentegen over het algemeen een breder gezichtsveld en zijn beter in staat meerdere situaties tegelijkertijd te behappen, wat hen weer in staat stelt om functies te vervullen waarin meerdere doelen tegelijkertijd bereikt moeten worden. Deze verschillen zijn te verklaren aan de hand van de biologische functie die mannen en vrouwen hadden in de periode van de jagers en verzamelaars.

2.2.2 *CULTURELE VERKLARINGEN VOOR SEKSEVERSCHILLEN*

Hoewel niet te ontkennen valt dat er biologische verschillen tussen mannen en vrouwen zijn, kan men zich de vraag stellen of deze lichamelijk verschillen tussen mannen en vrouwen zo duidelijk overheersen dat zij ook gedachten en gedragingen van mannen en vrouwen kunnen beïnvloeden, of dat de maatschappij hierin een grotere rol is toebedeeld.

Margaret Mead

Margaret Mead is een antropologe die onderzoek heeft gedaan naar de seksuele ontwikkeling van mannen en vrouwen. Haar eerste veldonderzoek voerde zij uit op Samoa, waar zij negen maanden verbleef. Zij onderzocht daar of de puberteit een gevolg was van biologische factoren of dat de puberteit in de Westerse maatschappij een gevolg zou zijn van de culturele gewoonten in Amerika en Europa. De conclusie van haar onderzoek naar de ontwikkeling van jongens en meisjes in de puberteit op Samoa, was dat de jongens en de meisjes ook in Samoa worstelden met de seksuele ontwikkeling, maar dat er in Samoa niet moeilijk werd gedaan over seksualiteit. Opgroeïende jongens en meisjes genoten zelfs van seks, hetero- of homoseksueel. Het hoort gewoon bij de mens, zo bleek uit de houding van de Samoanen. (Mead, 1965).

Na het onderzoek op Samoa, schreef Mead het boek "Seksualiteit en temperament" Dat boek is gebaseerd op onderzoek in drie stammen in Nieuw Guinea die hemelsbreed niet zover uit elkaar lagen, maar enorm verschilden in sekserol gedrag. De bevolking van een van de stammen vertoonde vrouwelijk gedrag, zowel de mannen als de vrouwen. Hierbij was sprake van veel samenwerking, ondersteuning van elkaar en genegenheid.

Een andere stam vertoonde juist extreem mannelijk gedrag, waarbij de vrouwen ook de mannen aanvielen als hun iets niet beviel of als zij hun status of macht wilden vergroten. Een derde stam vertoonde eigenlijk het tegenovergestelde gedrag aan dat van onze cultuur, namelijk dominante vrouwen en afhankelijke mannen. (Mead, 1965).

In deze twee boeken geeft Mead een goed voorbeeld van maatschappij-geconstrueerde rollen. In het boek "Man en vrouw- een studie over de sexen in een veranderende wereld" haalt Mead de culturele invloed op sekse specifieke ontwikkeling wederom aan, alleen laat zij zich in dit boek meer spreken als een feminist. Zij maakt in dit boek duidelijk dat onze westerse maatschappij de sekse zo heeft geconstrueerd dat vrouwen respect verdienen als zij lief, zachtmoedig en verzorgend zijn, terwijl mannen juist respect verdienen als zij stoer, sterk zijn en zich een ongeïnteresseerde houding aanmeten. (Mead, 1953).

Catherine A. Faver

Sociologe Catherine A. Faver laat in haar onderzoeken zien dat vrouwen inderdaad meer zorgneigingen hebben dan mannen, maar dat dit per vrouw ook weer verschilt. Dit heeft te maken met de burgerlijke staat, het hoogst genoten opleidingsniveau, leeftijd, gezondheid, sociaal- economische status en beroepssector. Men kan dus geen conclusies over werkende vrouwen formuleren op basis van de bevindingen van de professoren Buytendijk en Hrdy, wel bevestigt Faver de grote invloed van het moeder- zijn: "The patterns of women's labor force participation and career activity have been strongly shaped by their roles as wives and mothers". (Faver, 1984, pp 137) Ook als vrouwen in wezen niet anders zijn dan mannen, maakt moederschap een verschil. Men zou dit een existentiële verklaring kunnen noemen.

2.3 IMPLICATIES VOOR HET EMANCIPATIEBELEID

Als men er van uit gaat dat mannen en vrouwen niet alleen uiterlijk behoorlijk van elkaar verschillen, maar dat er ook innerlijk grote verschillen te vinden zijn, zijn er redenen te vinden om mannen en vrouwen niet dezelfde functies te willen laten bekleden. Mannen en vrouwen zijn zich verschillende functies toe gaan eigen, dit omdat zij andere eigenschappen hebben ontwikkeld die gaandeweg bij het geslacht zijn gaan horen. Als men nu mannen in verzorgende beroepen en vrouwen in de hardere, leidinggevende functies plaatst, zou dit mogelijk kunnen leiden tot oneigenlijk gedrag waarbij beide seksen minder gelukkig zijn en hierdoor minder goede prestaties leveren dan de andere sekse in hetzelfde beroep.

De goedbedoelde poging tot emancipatie van beide geslachten zal dan kunnen resulteren in negatieve effecten ; in de eerste plaats een minder goed functioneren op het werk en mede daardoor minder plezier in het werk en meer stress, wat de gezondheid wellicht aantast en de levensvoldoening kan verminderen.

Echter, de hiervoor besproken culturele theorie betoogt dat mannen en vrouwen innerlijk juist hetzelfde (kunnen) zijn. Verklaring voor de verschillen tussen mannen en vrouwen en hun beroepskeuzes is dat na eeuwenlang onderscheid in de functies van mannen en vrouwen en de bijhorende gedragingen, deze manier van leven verinnerlijkt is bij de beide seksen. Hierdoor maken mannen en vrouwen, ook al zijn zij zich hiervan niet bewust, seksegerelateerde keuzen met betrekking tot de opleiding en later de loopbaan.

Deze mogelijk beperkende keuzen van de beide seksen zijn te doorbreken door het verdwijnen van de stigmatisering. Dit verdwijnen van de stigmatisering is mogelijk te bereiken door mannen en vrouwen te stimuleren in een ander beroep werkzaam te zijn dan het standaard sekse- gebonden beroep wat een gemakkelijker keuze lijkt te zijn.

Men zou dus, door middel van een toename in status en geld, mannen en vrouwen kunnen proberen te stimuleren een rolpatroon- doorbrekende keuze te maken in de studiekeuze of beroeps- en zorgkeuze. Als deze rolpatronen vaak genoeg doorbroken worden, zal waarschijnlijk uiteindelijk het typische “mannen-” of “vrouwenberoep” verdwijnen.

Zoals uit het voorgaande is op te maken, is een emancipatiebeleid niet zo gemakkelijk vorm te geven. De maatschappij ziet het als wenselijk dat mannen en vrouwen dezelfde beroepen kunnen bekleden, hierin dezelfde salariëring ontvangen en evenveel kans maken op doorgroeimogelijkheden. Echter, als de biologische theorie bevestigd wordt, moet de maatschappij zich dan neerleggen bij de verschillen tussen mannen en vrouwen en gaat het credo “*schoenmaker, houd u bij de leest*” dan gelden?

2.4 WAAROM GELUKSONDERZOEK?

Door middel van een vergelijkend geluks-onderzoek kan men mogelijk antwoord geven op de vraag of een totaal doorgevoerde emancipatie wenselijk is. Als uit onderzoek bijvoorbeeld blijkt dat mannen in een verzorgende functie en vrouwen in een meer autoritaire functie over het algemeen een lager geluk laten zien dan de mannelijke werknemers in een leidinggevende functie en de vrouwelijke werknemers in een verzorgende functie, kan men vraagtekens plaatsen bij de wenselijkheid van de gelijkheid in beroepskeuze.

3. ONDERZOEKSVRAGEN

Naar aanleiding van de biologische aanname dat vrouwen meer voldoening halen uit het gezin en sociale contacten, ben ik gekomen tot mijn eerste vraag:

1) Zijn werkende vrouwen minder gelukkig?

De tweede vraag verwoordt mijn vraag of er ook nog verschil zit in het geluk met betrekking tot het aantal te werken uren:

2) Zijn werkende vrouwen gelukkiger met een parttime baan dan met een fulltime baan? Is dat anders bij mannen?

De derde vraag, welke voortkomt uit mijn verwondering over het feit dat er beroepen zijn waarin mannen of vrouwen meer vertegenwoordigd zijn dan de andere sekse, luidt:

3) Zijn werkende vrouwen in mannenberoepen minder gelukkig dan werkende vrouwen in typische vrouwenberoepen? En zijn mannen in typische vrouwenberoepen minder gelukkig dan in typische mannenberoepen?

De vierde vraag komt voort uit de culturele benadering en betreft de mate waarin de onder vraag 1,2 en 3 genoemde verschillen kunnen worden verklaard door middel van culturele oriëntatie.

4) Zijn de verschillen in geluk, zoals gemeten bij vraag 1,2 en 3, groter onder vrouwen met een traditionele sekserol oriëntatie, die meer voorkomt onder laagopgeleiden en oudere generaties?

4. BEGRIPPEN

4.1 GELUK

In deze scriptie speelt het begrip “geluk” een grote rol. Maar wat is nu precies geluk? En is geluk, zoals in deze scriptie gehanteerd, meetbaar?

DE DEFINITIES VAN GELUK

Het woord geluk kan gebruikt worden voor verschillende begrippen. Zo definieert het woordenboek Van Dale geluk als “een gunstige loop van omstandigheden” of als “aangenaam gevoel van iemand die zich verheugt”. Wikipedia definieert geluk als: “het tevreden zijn met de huidige levensomstandigheden of met het leven zoals zich dat nu presenteert”. Professor Dr. R. Veenhoven heeft verschillende betekenissen van het woord in kaart gebracht met behulp van twee schema's.

Figuur 4.1.1 Kwaliteiten van leven

	Extern	Intern
Levenskansen	Leefbaarheid	Levensbekwaamheid
Levensuitkomsten	Nut	<u>Satisfactie</u>

Bron: Veenhoven, 2002

Ten eerste onderscheid Veenhoven vier ‘kwaliteiten van leven’. Zie figuur 4.1.1. Daarbij verwijst de term *leefbaarheid* naar de kansen die aanwezig zijn door de omgeving waarin men opgroeit. De term *levensbekwaamheid* verwoordt de lichamelijke en geestelijke gezondheid van een individu. De term *nut* wordt hier gebruikt om de zinvolheid te verwoorden. Dit heeft een relatie met de maatschappelijke bijdrage die een individu kan leveren. De laatste term, *satisfactie* is de persoonlijke beleving van het bestaan, het gevoel van voldoening. Dit is het subjectief welbevinden. In deze scriptie zal ik het woord geluk in die laatste betekenis gebruiken.

Het woord ‘satisfactie’ dekt ook nog verschillende betekenissen. Die betekenissen worden uiteengegafd in schema 4.1.2.

Figuur 4.1.2. Varianten van satisfactie

	Voorbijgaand	Duurzaam
Levensdeel	Genietingen	Deelsatisfacties
Leven als geheel	Topervaring	<u>Levensvoldoening</u> (geluk)

Bron: Veenhoven, 2002

De eerste soort satisfacties, *genietingen* refereert aan voorbijgaande momenten. Een genieting is bijvoorbeeld het zien van een mooie voorstelling, het luisteren naar prachtige muziek of het smullen van een lekker etentje. *Topervaringen* gaan veelal gepaard met een ‘oceanisch’ gevoel, waarin men zich verbonden voelt met de kosmos en waarin heden en verleden in elkaar vervloeien. Die ervaringen hebben betrekking op het leven als geheel, maar zijn van voorbijgaande aard. *Deelsatisfacties* zijn van duurzame aard en hebben betrekking op een levensdeel. Zo kan men erg tevreden zijn met het huwelijk, met het werk of met de kinderen. Dit worden domeinsatisfacties genoemd. Een ander onderdeel van deelsatisfacties zijn aspectsatisfacties en deze hebben betrekking op de waardering op een bepaald criterium, zoals maatschappelijke zinvolheid en de uitdaging in het leven. Levensvoldoening refereert aan het gevoel van voldoening op het totale leven en is van duurzame aard. De definitie van levensvoldoening zoals gehanteerd door Veenhoven luidt: “Overall appreciation of one’s life as a whole”. (Veenhoven, 2002, pp. 10). In deze scriptie gebruik ik het woord geluk in deze betekenis. Geluk is in mijn woordgebruik dus synoniem met ‘levensvoldoening’.

IS GELUK MEETBAAR?

De volgende vraag is hoe geluk in de zin van levensvoldoening te meten is. Dat is niet zo moeilijk, want dat is iets wat mensen in gedachte hebben en wat je ze dus kunt vragen. Geluk is wat dat betreft niet veel anders dan hoofdpijn. .

Levensvoldoening kan enerzijds meetbaar worden gemaakt door individuen te interviewen waarbij wordt gekeken naar het subjectieve welbevinden van mensen, ingetekend op schaal. Anderzijds kan men uitspraken doen over gehele populaties, dit door meerdere mensen te interviewen en de antwoorden door middel van een dataverwerkings- programma te analyseren.

Meting van geluk van individuen

Een consequentie die besloten ligt in de definitie van het woord, is dat de voldoening in het leven gemeten wordt door middel van een individuele beantwoording van de testpersonen op verschillende vragen met betrekking tot de geluksbeleving.

Veenhoven doet dit door middel van een zogenoemde geluksschaal van 1-10. (Veenhoven, 1984). De 10-punts schaal van Veenhoven is slechts één van de mogelijkheden om geluk te meten. Een andere mogelijkheid om individueel geluk te meten is door proefpersonen een biep mee te geven en hiermee op bepaalde momenten in het dagelijks leven naar de geluksbeleving te vragen. Ook door te observeren en door cognitieve instrumenten zoals het completeren van een woord kan men geluk meetbaar maken.

Meting van gemiddeld geluk in populaties

Onderzoek naar het gemiddeld geluk van populaties kan onder andere gedaan worden door middel van grootschalige enquêtes, op welke manier de data van dit onderzoek is verzameld. (zoals te zien in bijlage C). Men kan door het samenvoegen van de resultaten van de enquête het gemiddeld geluk van een populatie meten en analyseren.

4.2 GESLACHT

Het tweede begrip dat een belangrijke plaats inneemt binnen deze scriptie, is het begrip geslacht. Wanneer is een persoon een man of een vrouw en is dit een eenduidig begrip?

LICHAMELIJKE KENMERKEN

Allereerst is de bepaling van het man- of vrouw zijn van biologische aard. Een kind wordt geboren en aan de hand van de uiterlijke geslachtskenmerken kan men meestal bepalen of het kind van het mannelijke of het vrouwelijke geslacht is. Het biologische geslacht wordt bepaald door vier aspecten; dit zijn de innerlijke en uiterlijke geslachtsorganen, het chromosomenpatroon (X-Y is mannelijk, X-X is vrouwelijk), de aanwezigheid van testikels dan wel eierstokken en de hormoonhuishouding. (De Cuypere, 2004)

TWEESLACHTIGHEID

Over het algemeen zijn de vier aspecten waarvan men het biologisch geslacht kan afleiden in overeenstemming met elkaar. Echter worden sommige kinderen geboren met zowel eierstokken als testikels of de uiterlijke kenmerken van het vrouwelijk geslacht maar met een X-Y chromosomenpatroon.

Tevens worden er kinderen geboren met de uitwendige geslachtsorganen van een man (een penis en testikels), maar de inwendige, chromosomale en hormonale kenmerken van het vrouwelijk geslacht (eierstokken, baarmoeder, X-X chromosomen en oestrogeenproductie).

In de westerse maatschappij wordt bij deze kinderen het geslacht vaak chirurgaal bepaald, dus de ouders en de artsen beslissen over het uiterlijke geslacht van het pasgeboren kind.

Dit neemt niet weg dat deze kinderen ook nog biologische aspecten van het andere geslacht bezitten. De aanwezigheid van de vrouwelijke geslachtorganen wordt niet direct herkend. Dit gebeurt vaak pas als het kind ouder wordt en de geslachtorganen zich gaan ontwikkelen. Als de ouders en de omgeving van een pasgeboren kind in de veronderstelling zijn dat dit kind van het mannelijk geslacht is, gaan zij zich onbewust hierin vormen. Het kind wordt opgevoed als man. Echter, tijdens de ontwikkeling van de hormonen en de geslachtsorganen komt men erachter dat er sprake is van vrouwelijke kenmerken. Het kind dat is opgevoed als man, blijkt biologisch een vrouw. (De Cuyper, 2004)

GENDER IDENTITEIT

De ontwikkeling van een kind tot man of vrouw is biologisch en cultureel bepaald. Het cultureel bepaalde gedeelte van de ontwikkeling tot een man of vrouw heet de ontwikkeling van de gender- identiteit. Deze ontwikkeling komt tot stand gedurende de kinderjaren en vormt zich voornamelijk door de reacties van de omgeving op de gedragingen van een kind.

Alhoewel het tegenwoordig al minder stringent bepaald is, hebben we in de westerse maatschappij toch nog steeds een beeld dat mannen vooral stoer en handig moeten zijn en vrouwen voornamelijk lief en zorgzaam. Ook al wordt dit niet zo letterlijk benadrukt, toch zijn de reacties van de omgeving van een kind vormend voor de bepalingen voor dat kind wat normaal en dus passend gedrag is.

GENDERDYSFORIE

Niet alleen op de hierboven beschreven, biologisch bijzondere manier kan de gender- identiteit verschillen met het biologisch bepaalde geslacht van een persoon. Mannen en vrouwen kunnen het gevoel hebben in het verkeerde lichaam te zijn geboren. Hun gender strookt niet met het biologische geslacht. Sommige onderzoekers en auteurs zeggen dat de maatschappij te veel invloed heeft op de ontwikkeling van de gender- identiteit.

Zij zeggen dat mannen en vrouwen zichzelf moeten ontwikkelen op de manier die bij hen past, dus bepaalde karaktertrekken ontwikkelen die in de maatschappij worden gezien als “mannelijke” en “vrouwelijke” eigenschappen. Karin Spaink (1998) zegt in haar boek “M/ V: doorhalen wat niet van toepassing is” dat veel transseksuelen zich niet prettig voelen bij de stereotypering van het mannelijk en vrouwelijk geslacht. Sommige personen kiezen er voor om hun oorspronkelijke geslachtsorganen te behouden en hiernaast ook de uiterlijke kenmerken van het andere geslacht aan te nemen.

De gender bepaling moet niet afhangen van wat de buitenwereld ziet, zo zegt Spaink, maar moet afhangen van wat de betreffende persoon zich voelt. En wil deze persoon geen keuze maken tussen mannelijk en vrouwelijk of wil de persoon geen identiteit ontleen aan zijn geslacht, dan is dat de vrije keuze van deze persoon. Het zou de maatschappij helemaal niet uit moeten maken of iemand van het mannelijk of vrouwelijk geslacht is. Het geslacht zou minder bepalend moeten zijn voor het ontwikkelen van een identiteit. (Spaink, 1998)

4.3 *MANNEN- EN VROUWENBEROEPEN*

Het derde begrip dat gezien de veelvuldigheid waarin ik het gebruik uitleg behoeft is het begrip mannen en vrouwenberoepen. Wanneer kan een beroep een vrouwen of een mannenberoep genoemd worden?

In 2004 beschouwde het Centraal Bureau voor de Statistiek de volgende lagere en middelbare beroepen als typische mannenberoepen: Vrachtwagenchauffeur, Timmerman, Elektricien, Lasser, Automonteur. Hierin is het aandeel van werkende vrouwen uiterst laag, vaak is nog niet één procent van de werkzamen in dat beroep, vrouw. typische vrouwenberoepen zijn volgens het CBS Secretaresse, Assistent (apotheker, dokter), Verzorging en Crècheleidster. Hierin is het aandeel werkende mannen ten hoogste 6%. . Een overige constatering is dat hoger geschoold werk qua geslacht meer evenredig is verdeeld. Hierbij moet men denken aan beleidsambtenaar, advocaat, rechter en notaris. (C.B.S, 2004)

Om binnen mijn eigen onderzoek een vergelijking te kunnen maken met betrekking tot het geluk van werkende mannen en vrouwen in mannen en vrouwenberoepensectoren, dien ik tot een bepaling te komen voor wat ik definieer als een mannen- of vrouwenberoep. Het Periodiek Onderzoek Leefsituatie (POLS) van het Centraal Bureau voor de Statistiek waar ik mijn analyses op kon verrichten heeft een indeling van 36 beroepensectoren. Binnen deze 36 beroepensectoren vallen alle beroepen waarin de respondenten van de survey werkzaam zijn.

Om te kunnen komen tot een bepaling van de mannen en vrouwenberoepensectoren, heb ik een quotum opgesteld waaraan de sectoren moesten voldoen om gedefinieerd te kunnen worden als een mannen- of vrouwenberoepensector. Het percentage mannen in de beroepensector moet tenminste 67% bedragen, het percentage vrouwen in de beroepensector moet tenminste 37% bedragen.

In hoofdstuk 6.2 kunt u mijn verantwoording voor de gehanteerde criteria en een lijst met daarin de mannen en- vrouwenberoepensectoren vinden. In de bijlagen vindt u een uitgebreidere overweging met betrekking tot de beroepensectoren.

5. EERDER ONDERZOEK NAAR M/V VERSCHIL IN GELUK EN ARBEIDSSATISFACTIE

Het onderzoek in deze scriptie wordt uitgevoerd aan de hand van vier vragen, waaromtrent reeds eerder onderzoek is uitgevoerd. Een aantal van deze onderzoeken heeft betrekking op de gemiddelde geluksbeleving van mannen en vrouwen. Echter is het ook van belang om te kijken naar eerder onderzoek omtrent arbeidssatisfactie.

5.1 *EERDER ONDERZOEK NAAR NUT BUITENSHUIS WERKEN*

De hieronder behandelde onderzoeken hebben allen betrekking op de eerste onderzoeksvraag, zijn werkende vrouwen minder gelukkig. Deze onderzoeken zijn opgenomen in de World Database of Happiness van Professor Veenhoven.

Grootste geluk voor getrouwde, werkende vrouwen.

Een vergelijkend onderzoek uit 2005 onder mannen en vrouwen uit Estland, Finland en het Verenigd Koninkrijk laat zien dat het grootste geluk te vinden is onder getrouwde, werkende vrouwen. Tevens laat het onderzoek zien dat gescheiden vrouwen gelukkiger zijn als zij fulltime werken dan als zij geen betaald werk verrichten of werkzaam zijn in een parttime baan. De mannen in dit onderzoek zijn, ongeacht het feit of zij getrouwd zijn of niet, het gelukkigst als zij fulltime werken. (Schoon, Hansson, Salmela-Aro, 2005)

Buitenshuis werk draagt bij aan weerbaarheid vrouwen.

Amerikaans onderzoek uit 1976 laat zien dat werkende vrouwen tussen de 40 en 59 jaar een tikje meer tevreden en meer gelukkig zijn dan vrouwen die geen betaald werk verrichten. Buitenshuis werk doet hier dus geen afbreuk aan het geluk van vrouwen, het blijkt zelfs een waardevolle bijdrage te leveren aan de capaciteiten van middelbare vrouwen om met diverse lastige situaties om te kunnen gaan. (Coleman& Antonucci, 1976)

Werkmoeders gelukkiger dan huismoeders.

Onderzoek uit 1999 door het Centraal Bureau voor de Statistiek laat zien dat werkende vrouwen met kinderen gelukkiger zijn dan niet-werkende vrouwen met kinderen, ongeacht het aantal werkzame uren. De leeftijd van de kinderen doet er wel toe. Hoe jonger de kinderen, des te meer tevreden de fulltime moeders zijn. (Jol, Webmagazine CBS)

Huisvrouwen onder tijdsdruk gelukkiger dan zonder tijdsdruk.

Onderzoek uit 1984 laat allereerst wederom zien dat werkende vrouwen gelukkiger zijn dan niet- werkende vrouwen. Verder kwam naar voren dat ook onder de huisvrouwen een onderscheid gemaakt kan worden in werkzame uren en geluk.

De vrouwen die thuis veel taken hebben en hiermee hun dag goed vullen, zijn gelukkiger dan de vrouwen die geen tijdsdruk voelen. (Ferree, 1984)

5.2 *EERDER ONDERZOEK NAAR HET GELUK VAN PARTTIMERS VERSUS FULLTIMERS*

De volgende onderzoeken zijn ook opgenomen in de World Database of Happiness en verwijzen allen naar mijn tweede onderzoeksvraag. Deze vraag luidt: "Zijn werkende vrouwen gelukkiger met een parttime baan dan met een fulltime baan? Is dat anders bij mannen?".

Even groot geluk voor parttimers en fulltimers.

In haar masterscriptie uit 2005 laat W. Coonen zien dat er geen significant verschil in gemiddeld geluk te zien is bij parttimers en fulltimers in Europa. Het verschil in daadwerkelijk werkzame uren en aantal gewenste werkzame uren mag hierbij echter niet groter zijn dan een dagdeel (4 uren), want dan zouden de parttimers wel een groter geluk laten zien. (Coonen, 2005)

Parttime werkende vrouwen meer tevreden met baan, fulltime werkende vrouwen meer tevreden met kind.

Uit Amerikaans onderzoek uit 2008 blijkt dat elke groep vrouwen geluk weer op een andere manier vertegenwoordigt. Zo laten parttime werkende vrouwen een grotere tevredenheid zien met de baan die zij hebben en het aantal werkzame uren dat zij hebben dan fulltime vrouwen. Echter, een verschil in overall geluk is niet te ontdekken. Fulltime werkende vrouwen laten namelijk weer een groter geluk zien als zij kinderen hebben. (Booth, A & van Ours, J.C, 2008)

5.3 *EERDER ONDERZOEK NAAR DE ARBEIDSTEVREDENHEID VAN VROUWEN IN MANNENBEROEPEN*

De derde onderzoeksvraag is of vrouwen in mannenberoepen even gelukkig zijn als in traditionele vrouwen beroepen. Hierover is nog geen geluksonderzoek gedaan. Er is wel enig onderzoek naar arbeids satisfactie op dit punt. Hoewel dat niet hetzelfde is als geluk (zie figuur 4.1.2) is het toch wel nuttig om te weten wat dat onderzoek heeft opgeleverd.

Vrouwen in kleine banen meer tevreden dan mannen.

Econoom Andrew E. Clark heeft in 1996 onderzoek gedaan naar het verschil tussen de arbeidstevredenheid met betrekking tot het beroep bij mannen en vrouwen.

Hij kwam tot de bevinding dat vrouwen een grotere satisfactie halen uit hun beroep dan mannen, doordat de vrouwen het feit dat zij werken meer waarderen dan mannen.

Clark zag als verklaring voor deze hogere waardering het feit dat vrouwen in het verleden vele malen slechtere banen hadden dan tegenwoordig.

Na deze constatering heeft Clark dit gecontroleerd voor de volgende variabelen: leeftijd, opleidingsniveau, beroepsniveau, beroep van de moeder en de verhouding van aantal mannen en vrouwen op de werkplek. Uit deze controle kwam dat de genoemde variabelen invloed hebben op de arbeidssatisfactie van vrouwen, dus hoe hoger de opleiding, hoe hoger het beroepsniveau, hoe lager de leeftijd of hoe hoger de functie van de moeder van de vrouw is, des te hoger de verwachtingen zijn, waardoor deze vrouwen weer minder snel tevreden zijn met hetgeen zij hebben. Hierdoor komt de arbeidssatisfactie van deze vrouwen meer in de buurt van mannen. (Clark, 1997)

Vrouwen meer tevreden in publieke sector

In het artikel "Occupational sex segregation and job-satisfaction of women" uit "Research in higher education 1987" laten Smart en Ethington zien dat er verschil te vinden is binnen de arbeidssatisfactie van Amerikaanse hoogopgeleide vrouwen in verschillende werkomgevingen.

De grootste arbeidssatisfactie is te vinden bij vrouwen die werkzaam zijn in de publieke sector in een bedrijf waarin evenveel mannen als vrouwen werkzaam zijn. Hierna volgen de vrouwen die werkzaam zijn binnen de commerciële sector waarbij evenveel mannen als vrouwen werkzaam zijn. Vrouwen die werkzaam zijn in een bedrijf binnen de commerciële sector met voornamelijk vrouwelijke werknemers ervaren weer een hogere arbeidssatisfactie dan hun collegae in een bedrijf binnen de commerciële sector met voornamelijk mannelijke werknemers. De conclusie die men uit dit onderzoek kan trekken is dat Amerikaanse vrouwen het liefst werken in een werkomgeving met daarin evenveel mannen als vrouwen binnen de publieke sector. (Smart & Ethington, 1987)

Vrouwelijke advocaten minder tevreden met baan

In 1998 heeft Charlotte Chui onderzoek gedaan naar arbeidssatisfactie bij mannelijke en vrouwelijke advocaten die minder dan 10 jaar werkzaam zijn in de advocatuur. Allereerst heeft zij een uitvoerig literatuuronderzoek gedaan waaruit zij de hypothese kon opmaken dat vrouwelijke werknemers minder arbeidssatisfactie ervaren dan hun mannelijke collegae. Als reden voor deze lagere arbeidssatisfactie werd opgevoerd dat vrouwen andere verwachtingen hebben binnen hun baan als advocaat, en dat vrouwen meer belang hechten aan de familiere banden en het huishouden.

Een van de eisen die vrouwen blijkbaar stelden was een korte reisafstand van werk naar huis. Tevens maakt het wel of geen- kostwinner zijn verschil. Als vrouwen geen kostwinner zijn, stellen zij hogere eisen aan hun baan omtrent de sociale voorwaarden.

De hypothese dat de arbeidssatisfactie van vrouwen lager is dan die van mannen heeft Chui getest door een survey onder 326 advocaten te houden. Haar conclusie luidde dat vrouwelijke advocaten inderdaad een lagere arbeidssatisfactie ervaren dan hun mannelijke collegae. Reden voor deze uitkomst is volgens Chui dat de vrouwelijke advocaten minder mogelijkheid tot promotie ervaren en het gebrek aan invloed bij het nemen van belangrijke beslissingen. (Chui, 1998)

Opmerkelijk is dat alle verklaringen die worden gegeven in bovenstaande onderzoeken, van culturele aard zijn. Zou dit wellicht een gevolg zijn van de maatschappelijke druk die gevoeld wordt als het gaat om de biologisch bepaalde verschillen tussen mannen en vrouwen en dat de auteurs met hun resultaten niemand tegen het zere been willen schoppen?

5.4 *EERDER ONDERZOEK NAAR INVLOED VAN DE TRADITIONELE SEKSEROL ORIËNTATIE*

De laatste onderzoeksvraag heeft betrekking op de drie eerdere onderzoeksvragen en kijkt hierbij naar een verklaring door middel van culturele oriëntatie. Het hieronder weergegeven onderzoek is wederom opgenomen in de World Database of Happiness.

Lager opgeleide vrouwen minder gelukkig als ze werken?

Uit eerder genoemd onderzoek uit 1984 blijkt dat er een negatief verschil te ontdekken is tussen hoger opgeleide vrouwen en lager opgeleide vrouwen met betrekking tot het gemiddeld geluk. De verwachting luidde dat er een verschil in voorkeur voor werken zou zijn tussen lager opgeleide vrouwen en hoger opgeleide vrouwen. Zo dachten de onderzoekers dat lager opgeleide vrouwen gelukkiger zouden zijn met niet- werken dan de hoger opgeleide vrouwen. Het onderzoek liet echter zien dat lager opgeleide huisvrouwen én werkende vrouwen over het algemeen minder gelukkig zijn dan hoger opgeleide vrouwen, ongeacht het feit of zij vergeleken werden met hoger opgeleide huisvrouwen of hoger opgeleide werkzame vrouwen. (Ferree, 1984)

6. EIGEN ONDERZOEK NAAR M/V VERSCHIL IN GELUK

In het voorgaande hoofdstuk hebben we gekeken naar eerder onderzoek omtrent het geluk van al dan niet werkende vrouwen. In hoofdstuk zeven zal ik kijken naar de Nederlandse situatie omtrent het al dan niet gelukkiger zijn door buitenshuis werk, de invloed van parttime werk versus fulltime werk en zal ik tot slot kijken naar de invloed van typische vrouwen- en mannenberoepensectoren op het geluk van werkende mannen en vrouwen, waarover nog geen eerder onderzoek bekend is. In dit hoofdstuk zal ik uiteenzetten hoe het eigen onderzoek is opgebouwd.

6.1 DATABESTAND

Voor het empirisch onderzoek zal ik gebruik maken van een bestaand databestand. Dit is het POLS- databestand van 1999 tot 2004, een survey-bestand dat met behulp van grootschalige enquêtes onder 30.000 aselect gekozen Nederlandse respondenten gedurende vijf jaren is opgebouwd. POLS staat voor Periodiek Onderzoek Leef Situatie. Dit onderzoek werd uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek en is eerder door het Centraal Bureau voor de Statistiek ter beschikking gesteld aan Prof. Dr. R. Veenhoven, professor aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Drs. B. P van Dijk heeft tijdens zijn masterscriptie *“Stedelijkheid en Kwaliteit van Leven- Welbevinden en sociale isolatie afhankelijk van de woonomgeving, onderzocht met data van het Periodiek Onderzoek naar de Leef Situatie in Nederland”* vijf databestanden (1999- 2004) samengevoegd tot één databestand. Drs. B.P. van Dijk heeft de vijf samengevoegde bestanden POLS 9904 genoemd.

Dit databestand zal ik gebruiken voor mijn empirisch onderzoek. Gaandeweg heb ik uit het POLS-9904 bestand een kleiner databestand gecreëerd. Hieruit heb ik allereerst de missende waarden verwijderd, daarna heb ik de zeven belangrijkste variabelen bewaard zoals zij hieronder staan weergegeven.

- Leeftijd respondent op de datum van het interview
- Geslacht respondent
- Voltooid opleidingsniveau
- Oordeel gelukkig zijn
- Oordeel tevredenheid met leven
- sector bedrijf
- Aantal uren betaald werk per week

6.2 OPERATIONALISERING

GEMIDDELD GELUK

De POLS-enquetes bevatten twee vragen die een adequate operationalisering bieden van het begrip geluk, zoals gedefinieerd in hoofdstuk 4.1. In bijlage C zijn de vragen zoals zij zijn gesteld weergegeven:

“In welke mate vind u zichzelf een gelukkig mens?”.

- Erg gelukkig
- Gelukkig
- Niet gelukkig/ niet ongelukkig
- Niet zo gelukkig
- Ongelukkig

“In welke mate bent u tevreden met het leven dat u leidt?”.

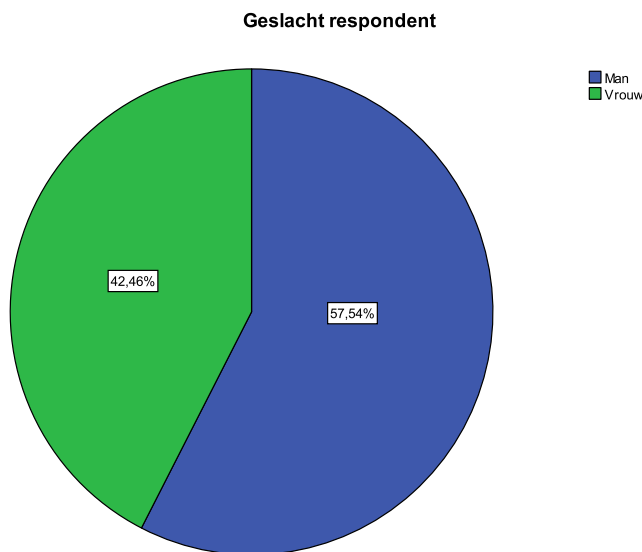
- Buitengewoon tevreden
- Zeer tevreden
- Tevreden
- Tamelijk tevreden
- Niet zo tevreden

Deze twee variabelen voeg ik samen tot de variabele “Gemiddeld geluk” waarbij de scores op een 10-punts schaal worden weergegeven. Hierbij vertegenwoordigt de score 2 de waarde Ongelukkig/ Niet zo tevreden en de score 10 vertegenwoordigt de waarde Erg gelukkig/ Buitengewoon tevreden.

GESLACHT

Deze enquête is gebaseerd op persoonlijke interviews. De interviewer of respondent heeft daarbij aangetekend of respondenten man of vrouw zijn. Gegevens over mogelijke tweeslachtigheid en genderidentiteit zijn niet beschikbaar. Uiteindelijk houd ik een databestand over met 55227 respondenten tussen de 16 en 68 jaar, waarvan 31779 mannelijke respondenten (57, 54%) en 23448 vrouwelijke respondenten (42, 46%). (Figuur 6.2.1)

Figuur 6.2.1. *Verdeling mannelijke en vrouwelijke respondenten in het onderzoek.*



VROUWENBEROEPEN

Om te kunnen komen tot een bepaling tussen mannenberoepensectoren en vrouwenberoepensectoren, heb ik de 32 beroepensectoren zoals zij zijn onderscheiden door het Centraal Bureau vergeleken aan de hand van een door mijzelf opgesteld quotum. Hieronder zal ik de verantwoording van dit quotum uiteenzetten, de tabel met de daadwerkelijke vergelijking welke beroepen tot een mannen en vrouwenberoep zijn bepaald kunt u vinden in de bijlagen.

Gehanteerde quotum definitie mannen- en vrouwenberoepen.

De arbeidsparticipatie van vrouwen is lager dan die van mannen. Om precies te zijn was volgens het CBS in 2005 de netto arbeidsparticipatie van vrouwen 54%, terwijl de netto arbeidsparticipatie van mannen 72% bedroeg. Als men nu 72% deelt door 54%, is te zien dat mannen een 1,36 maal grotere netto arbeidsparticipatie hebben dan vrouwen. Ook binnen het POLS 9904 bestand, komt de netto arbeidsparticipatie uit rond dit getal. Binnen dit bestand is 32148 mannen werkzaam, tegenover 23609 vrouwen. Hier zijn mannen 1,33 maal vaker buitenshuis werkzaam dan vrouwen. Uitgaande van een eerlijke verdeling van de geslachten over de beroepensectoren, zou men kunnen zeggen dat er evenveel mannen als vrouwen werkzaam zijn. Om enige zekerheid te garanderen, zou men kunnen spreken van een mannen- of een vrouwenberoep als er 60 procent of meer van een bepaalde sekse werkzaam is in deze sector.

Ik ga voor beide seksen om te beginnen uit van 50%, alleen deel ik bij de vrouwenberoepen de 50% door 1,35 en bij de mannenberoepen vermenigvuldig ik de 50% met 1,35. Zo kom ik uit op een quotum van 67,5% van de werknemers binnen het beroep die het mannelijke geslacht moet

hebben, om een beroep een typisch mannenberoep te laten zijn en op 37% van de werknemers binnen een beroep, om het als een typisch vrouwenberoep te kunnen definiëren. De vermenigvuldiging van 1,35 hanteer ik omdat dit een midden is tussen mijn eigen gevonden verschillen binnen de werkzame seksen in het POLS 9904 bestand (1,33) en de verschillen tussen de werkzame seksen bij de publicatie van het CBS uit 2005 (1,36).

Mannenberoepensectoren:

1. Landbouw, jacht en bosbouw
2. Voedings- en genotsmiddelen
3. Papier, karton –waren en uitgeverijen, drukkerijen
4. Chemische producten
5. Metaal in primaire vorm en producten van metaal
6. Elektrische en optische apparaten en instrumenten
7. Meubels; overige goederen niet eerder genoemd
8. Bouwnijverheid
9. Vervoer, opslag en communicatie

Vrouwenberoepensectoren:

1. Textiel en textielproducten
2. Reparatie van consumentenartikelen en handel
3. Horeca
4. Financiële instellingen
5. Verhuur en handel in (on)roerend goed en zakelijke dienstverlening
6. Onderwijs
7. Gezondheids- en welzijnszorg
8. Milieudienstverlening, cultuur, recreatie en overige dienstverlening

6.3 AANTALLEN

Het databestand dat ik gebruik voor de uitvoering van de analyses, omvat 55227 respondenten tussen de 16 en 68 jaar. Omdat deze dataset zo groot is, kunnen ook minimale verschillen worden aangetoond. Zo zou men bijvoorbeeld een verschil in geluk tussen vrouwen in mannenberoepensectoren en vrouwenberoepensectoren kunnen ontdekken, ook al is dit verschil minimaal. Een kleiner databestand zou dit minimale verschil dan niet kunnen aantonen.

6.4 AANPAK VAN ANALYSE

De analyses in het hierop volgende hoofdstuk zal ik grotendeels uitvoeren middels een bi-variate analyse, waarbij in eerste instantie gemiddelden worden vergeleken. Hierbij geef ik ook een 95% betrouwbaarheidsinterval aan, zodat men kan zien wat de gemiddelden waard zijn. De bi-variate analyse wordt vervolgens verdiept door inspectie van kruistabellen. Dit is ondermeer gedaan om te kijken of sprake is van niet lineaire verbanden. Omdat deze dataset zo groot is, kunnen ook minimale verschillen worden aangetoond. Tenslotte wordt ook een eenvoudige multi-variate analyse gedaan, door uitsplitsing naar modern/traditioneel om de laatste onderzoeksvraag te beantwoorden.

7. RESULTATEN

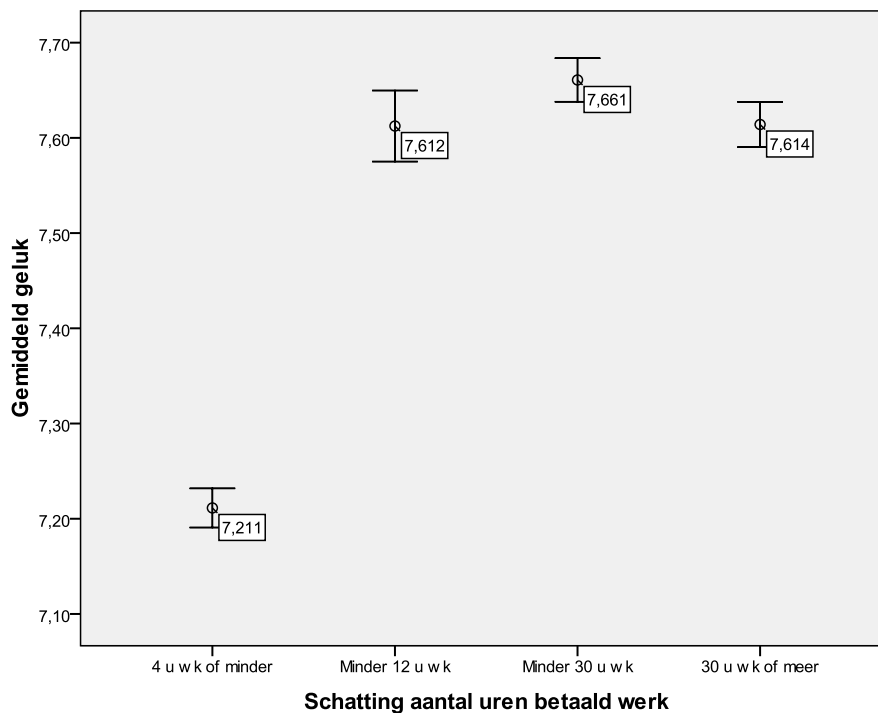
In dit volgende hoofdstuk zal ik de onderzoeksvragen van hoofdstuk drie middels empirisch onderzoek beantwoorden. Dit zal ik doen in vier paragrafen, welke overeenkomen met de onderzoeksvragen.

7.1 *ZIJN WERKENDE VROUWEN MINDER GELUKKIG?*

Zijn werkende vrouwen minder gelukkig? In de hierop volgende paragraaf zal ik antwoord geven op deze eerste onderzoeksvraag.

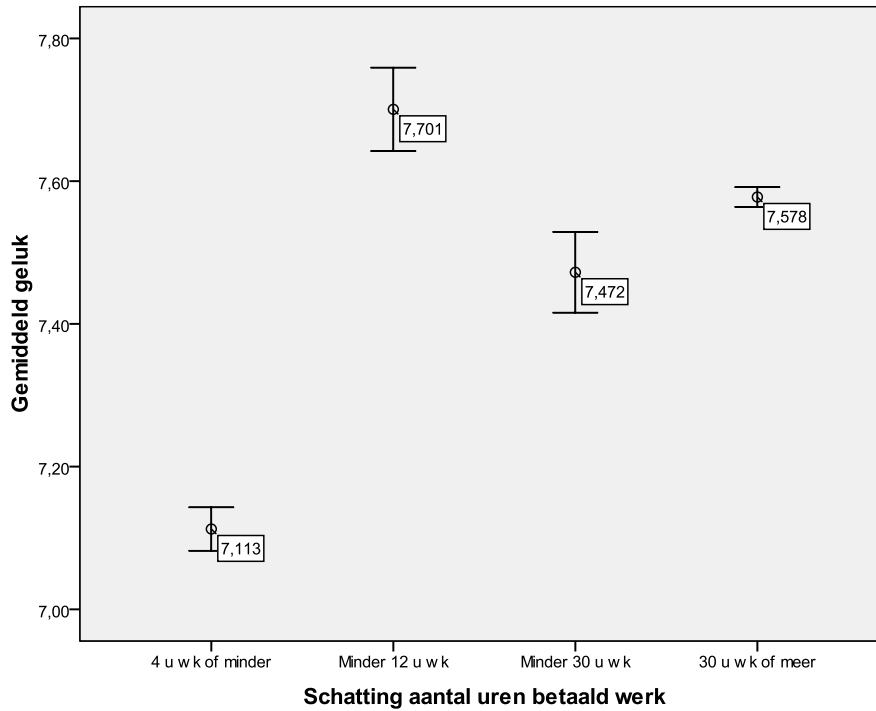
In de grafiek hieronder (figuur 7.1.1) is te zien dat vrouwen die een betaalde baan hebben van tussen de 12 en 30 uur per week het grootste gemiddeld geluk aangeven. Vrouwen die minder dan 12 uur per week werkzaam zijn en meer dan 30 uur per week werkzaam zijn, laten een gelijk gemiddeld geluk zien. Vrouwen die minder dan 4 uur per week werkzaam zijn (in deze scriptie gezien als niet-werkzame vrouwen), laten het minste gemiddeld geluk zien. Uit deze grafieken kan men afleiden dat vrouwen die werken, gelukkiger zijn dan vrouwen die niet werken.

Figuur 7.1.1 *Het gemiddeld geluk van werkende vrouwen, verdeeld over aantal werkzame uren.*



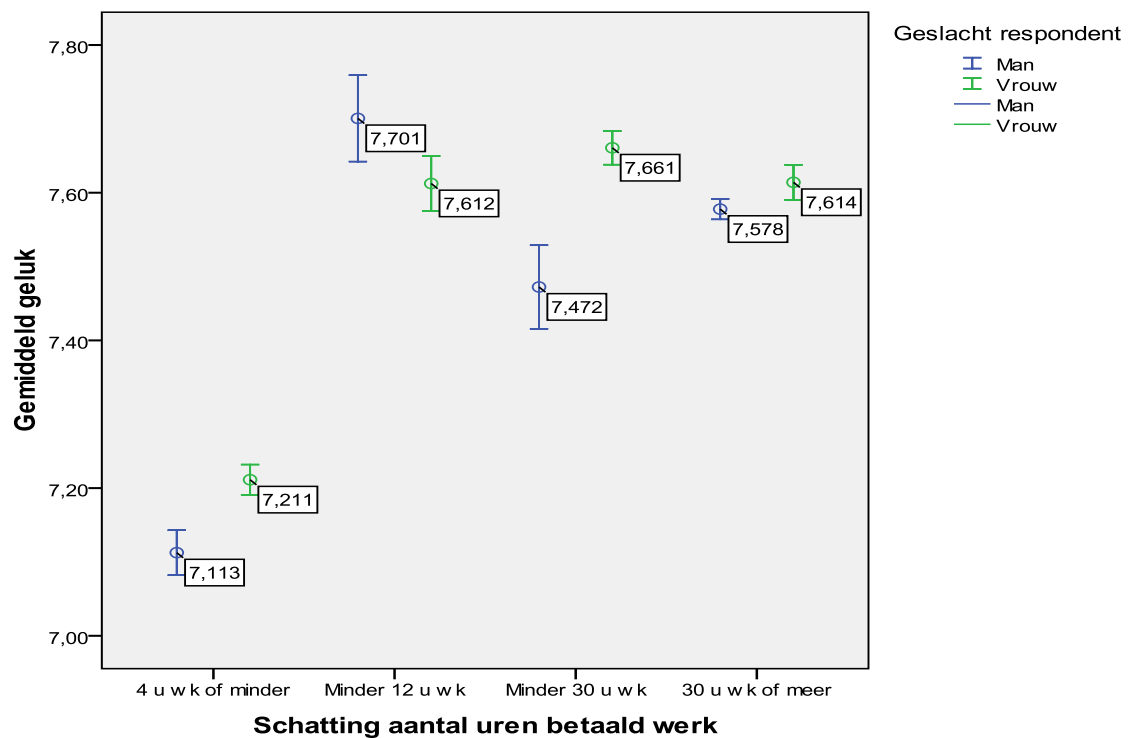
Gezien de bevinding van het net iets grotere geluk van vrouwen die tussen de 12 en 30 uur per week betaald werk verrichten, lijkt het mij interessant om te kijken naar de mannelijke respondenten in deze dataset.

Figuur 7.1.2 *Het gemiddeld geluk van werkzame mannen, verdeeld over aantal werkzame uren.*



In figuur 7.1.2 is te zien dat de mannen in deze steekproef die tussen de 4 en 12 uur per week werkzaam zijn het grootste gemiddelde geluk ervaren. Mannen die tussen de 12 en 30 uur per week werken laten een kleiner gemiddeld geluk zien, dit in tegenstelling tot de vrouwen. In figuur 7.1.3 ziet u het gemiddeld geluk (scores op geluk en tevredenheid in 10-puntsschaal) van mannen en vrouwen.

Figuur 7.1.3. Gemiddeld geluk van werkzame mannen en vrouwen, verdeeld op aantal uren.



Zoals we uit de eerste en de derde vergelijking (figuren 7.1.1 en figuur 7.1.3) kunnen opmaken, zijn de vrouwelijke en mannelijke respondenten uit dit onderzoek het meest gelukkig als zij inderdaad buitenshuis werkzaam zijn.

7.2 ZIJN FULLTIME WERKENDE VROUWEN MINDER GELUKKIG?

De hierboven vermelde titel verwijst naar de tweede onderzoeksvraag. “Zijn werkende vrouwen gelukkiger met een parttime baan dan met een fulltime baan? Is dit anders bij mannen?”. Op deze vraag zal ik in onderstaande paragraaf antwoord geven.

Men zou kunnen verwachten dat parttime werken gepaard zou gaan met een relatief minder geluk bij mannen. Dit blijkt echter niet het geval. Parttime werkende mannen zijn net iets gelukkiger dan fulltime werkende mannen (figuur 7.1.3). Juist bij de fulltime werkende mannen en vrouwen zou men verwachten namelijk dat fulltime werkende mannen gelukkiger zijn dan fulltime werkende vrouwen. Hoewel de resultaten een groter gemiddeld geluk bij de fulltime werkende vrouwen laten zien (figuur 7.1.3), is dit verschil niet significant en kunnen hieraan geen conclusies worden verbonden.

De vrouwelijke werknemers geven het grootste geluk aan als zij een werkweek hebben tussen de 12 en 30 uur. Vrouwelijke werknemers blijken minder gelukkig als zij fulltime werken dan als zij parttime werken.

De vrouwelijke werknemers in deze survey laten een grootst gemiddeld geluk zien als zij tussen de 12 en 30 uur per week betaald werk verrichten. Echter de gevonden verschillen zijn minimaal en niet significant. De mannelijke werknemers in deze survey laten een grootst gemiddeld geluk zien als zij minder dan 12 uur per week werkzaam zijn. De mannelijke werknemers laten een bijzonder lager gemiddeld geluk zien als zij tussen de 12 en 30 uur per week werkzaam zijn. Er is geen significant verschil te vinden in het gemiddeld geluk van parttime werkende vrouwen en fulltime werkende vrouwen, behalve een beduidend lager geluk bij de vrouwen die minder dan 4 uur per week werkzaam zijn. De mannelijke respondenten die minder dan 12 uur per week werkzaam zijn, geven een net iets groter gemiddeld geluk aan als de mannelijke respondenten die meer dan 30 uur per week werkzaam zijn. Men kan hier dus niet zeggen dat ofwel fulltimers ofwel parttimers een groter gemiddeld geluk laten zien.

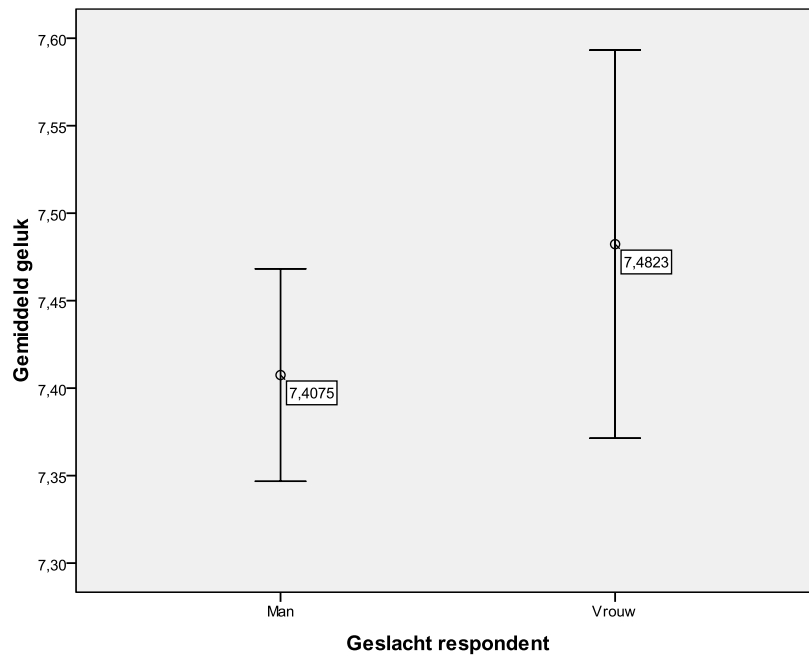
7.3 VROUWEN IN MANNENBEROEPEN MINDER GELUKKIG, MANNEN IN VROUWENBEROEPEN MINDER GELUKKIG?

De derde onderzoeksvraag in deze scriptie luidt : 'Zijn werkende vrouwen in mannenberoepen minder gelukkig dan werkende vrouwen in typische vrouwenberoepen? En zijn mannen in typische vrouwenberoepen minder gelukkig dan in typische mannenberoepen? Deze onderzoeksvraag wordt in de volgende paragraaf behandeld.

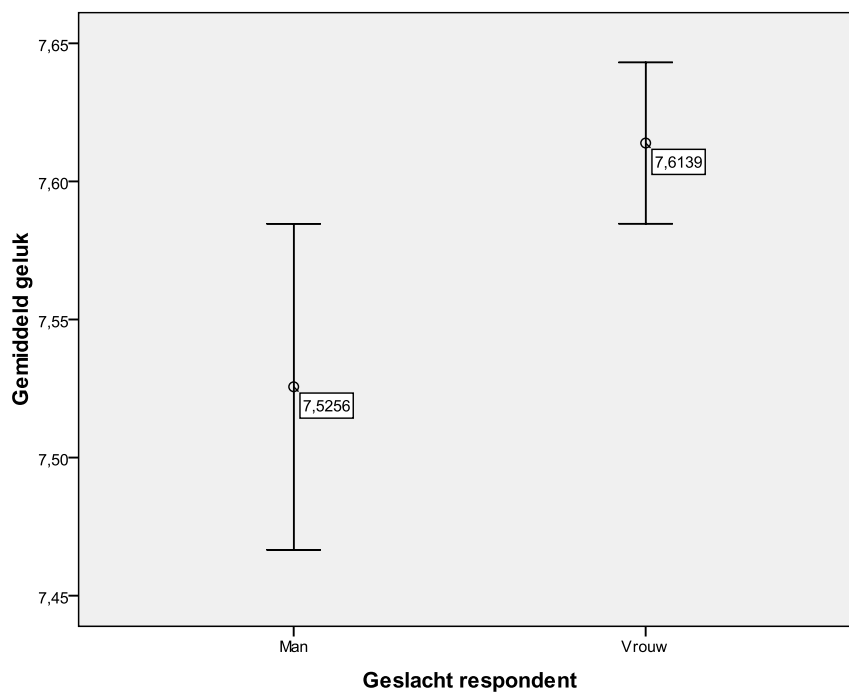
Om antwoord te geven op bovenstaande vragen heb ik een vergelijking gemaakt tussen de twee sectoren "Landbouw, jacht en bosbouw" en "Gezondheids- en welzijnszorg". Volgens mijn berekeningen zoals genoemd in hoofdstuk 6.2 is de eerstgenoemde sector een mannenberoepensector en de tweede sector een vrouwenberoepen-sector.

Ik heb gekozen voor deze twee beroepensectoren omdat de sector Gezondheids- en welzijnszorg een van de meest duidelijke vrouwenberoepensector is gebleken, en de sector Landbouw, jacht en bosbouw de sector in de mannenberoepensectoren was met de meeste vrouwelijke werknemers.

Figuur 7.3.1. Het gemiddeld geluk van mannelijke en vrouwelijke werknemers in de mannenberoepensector “Landbouw, jacht en bosbouw”. N= 1978. M= 1470, V=508



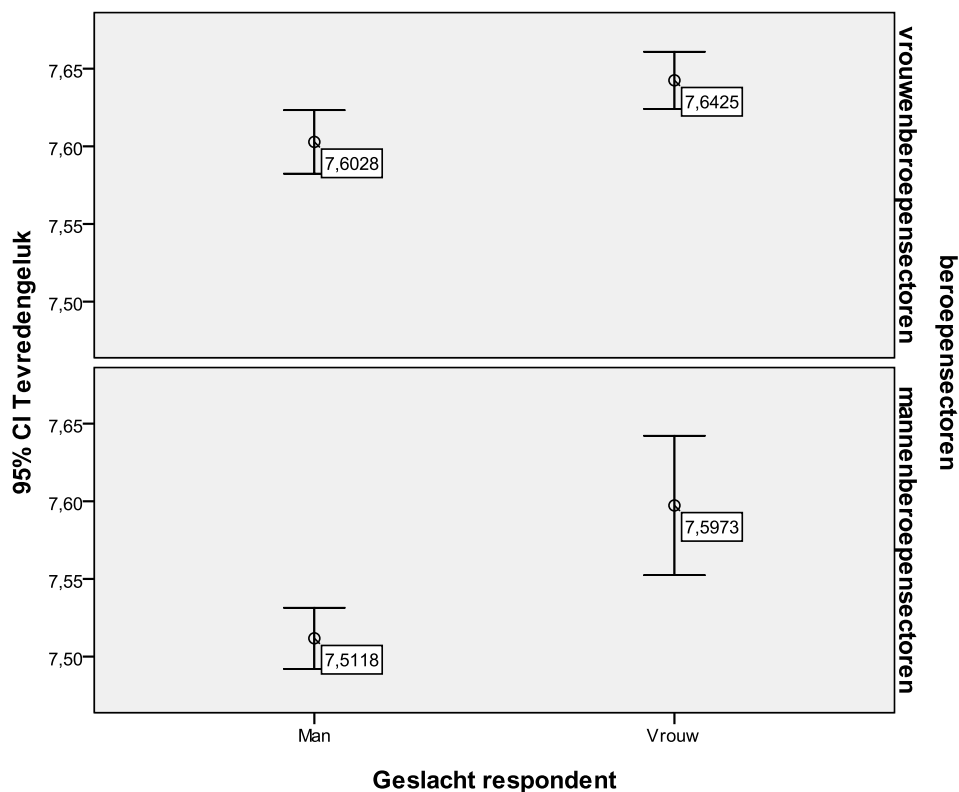
Figuur 7.3.2. Het gemiddeld geluk van mannelijke en vrouwelijke werknemers in de vrouwenberoepensector “Gezondheids- en welzijnszorg”. N= 8872. M= 1716, V= 7156



De figuren 7.3.1 en 7.3.2 laten beiden een groter gemiddeld geluk voor de vrouwelijke werknemers zien. De vrouwelijke respondenten in de mannenberoepensector geven een groter gemiddeld geluk aan. Ook geven de vrouwelijke respondenten die werkzaam zijn in de vrouwenberoepensector een groter gemiddeld geluk aan. Echter deze verschillen zijn minimaal (0,1) en niet significant.

In figuur 7.3.3 hieronder zal ik een vergelijking laten zien van het gemiddeld geluk van werkzame vrouwelijke en mannelijke respondenten in de vrouwenberoepensectoren en in de mannenberoepensectoren. Te zien is dat de trend zoals gevonden in figuur 7.3.1 en 7.3.2 ook hier hetzelfde blijft. De vrouwelijke respondenten, ongeacht het feit of zij werkzaam zijn in een mannenberoepensector of in een vrouwenberoepensector, geven het grootste geluk aan. De respondenten die het kleinste gemiddeld geluk aangeven zijn de mannelijke respondenten die werkzaam zijn in een mannenberoepensectoren. Dit gemiddelde geluk verschilt echter niet veel van het gemiddeld geluk van de mannelijke respondenten in de vrouwenberoepensectoren.

Figuur 7.3.3. Het gemiddeld geluk van werkende mannen en vrouwen in de vrouwenberoepensectoren en in de mannenberoepensectoren. N= 55227, M=31779, V=23448



Ten opzichte van de vrouwelijke respondenten geven de mannelijke respondenten in dit onderzoek een lager gemiddeld geluk aan. (figuur 7.3.3).

De vrouwelijke respondenten in de vrouwenberoepensectoren geven het grootste gemiddelde geluk aan. Het verschil met de vrouwelijke respondenten in de mannenberoepensectoren is groter dan het verschil bij de mannelijke respondenten. Saillant detail is dat de vrouwelijke respondenten in de mannelijke beroepensectoren zelfs nog een hoger gemiddeld geluk aangeven in vergelijking tot de mannelijke respondenten in de vrouwenberoepensectoren.

De mannelijke respondenten geven een kleiner gemiddeld geluk aan in de mannenberoepensectoren dan wanneer zij werkzaam zijn in de vrouwenberoepensectoren.

Als men nu kijkt naar de percentages voor geluk van mannen en vrouwen in de beide sectoren (figuur 7.3.4), is te zien dat er geen bijzonder vreemde verschillen worden aangetroffen. Er is bijvoorbeeld geen hoog verschil tussen de vrouwenberoepensectoren en de mannenberoepensectoren met betrekking tot de percentages “ongelukkigen”.

Figuur 7.3.4. *Geluk in percentages*

beroepensectoren	Geslacht respondent		Total
	Man	Vrouw	
vrouwenberoepensectoren geluksgraden ongelukkig (0-3)	,6%	,6%	,6%
niet gelukkig (4-5)	4,1%	4,3%	4,2%
gelukkig (6-7)	45,8%	43,5%	44,5%
erg gelukkig (8-10)	49,4%	51,5%	50,6%
Total	100,0%	100,0%	100,0%
mannenberoepensectoren geluksgraden ongelukkig (0-3)	,6%	,5%	,6%
niet gelukkig (4-5)	3,9%	4,4%	4,0%
gelukkig (6-7)	50,7%	45,8%	49,8%
erg gelukkig (8-10)	44,8%	49,2%	45,6%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Op de beide vragen van hoofdstuk 7.3 is te beantwoorden dat er geen significant verschil is gevonden. Op het m/v verschil in de mannenberoepensectoren van figuur 7.3.3 na, waren de gevonden verschillen allen niet significant. De verschillen zijn meestal minimaal van omvang en statistisch niet significant.

7.4 HEEFT DE CULTURELE ORIËNTATIE INVLOED OP HET EFFECT VAN WERK OP HET GELUK VAN VROUWEN?

De laatste onderzoeksvraag heeft betrekking op de invloed van de culturele oriëntatie op het gemiddeld geluk. Deze onderzoeksvraag zal ik hieronder behandelen. Hij luidt: “Zijn de verschillen in geluk, zoals gemeten bij vraag 1,2, en 3, groter onder vrouwen met een traditionele sekserol oriëntatie, die meer voorkomt onder laagopgeleiden en oudere generaties?

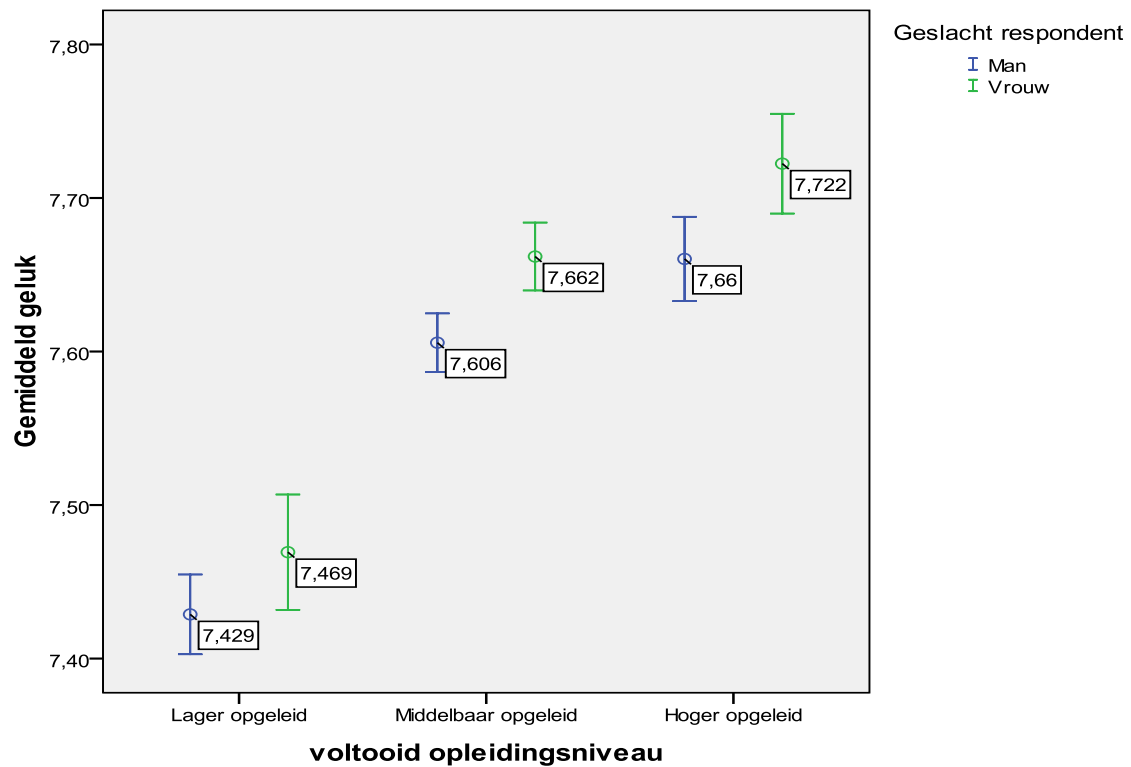
Zijn de verschillen in geluk, zoals gemeten bij paragraaf 7.1, 7.2 en 7.3 groter onder vrouwen met een traditionele sekserol oriëntatie, die meer voorkomt onder laagopgeleiden en oudere generaties?

Culturele oriëntatie is in dit onderzoek niet direct te meten. Ik gebruik in deze scriptie de termen traditionaliteit en moderniteit als indicatoren voor de culturele oriëntatie. Hierbij zal ik in hoofdstuk 7.4 de variabelen “opleiding” en “leeftijd” als proxy voor de traditionaliteit of moderniteit gebruiken.

7.4.1 Verschillen onder laagopgeleiden.

Om iets te kunnen zeggen over het al dan niet vinden van een verschil in gemiddeld geluk tussen lager en hoger opgeleide mannen en vrouwen in mannenberoepensectoren en vrouwenberoepensectoren, moeten we eerst kijken naar een vergelijking in het gemiddeld geluk van mannen en vrouwen in het algemeen, verdeeld over opleidingsniveau. Op de pagina hierna ziet u figuur 7.4.1.1 welke ons een vergelijking laat zien tussen het gemiddeld geluk van mannen en vrouwen, verdeeld over opleidingsniveau.

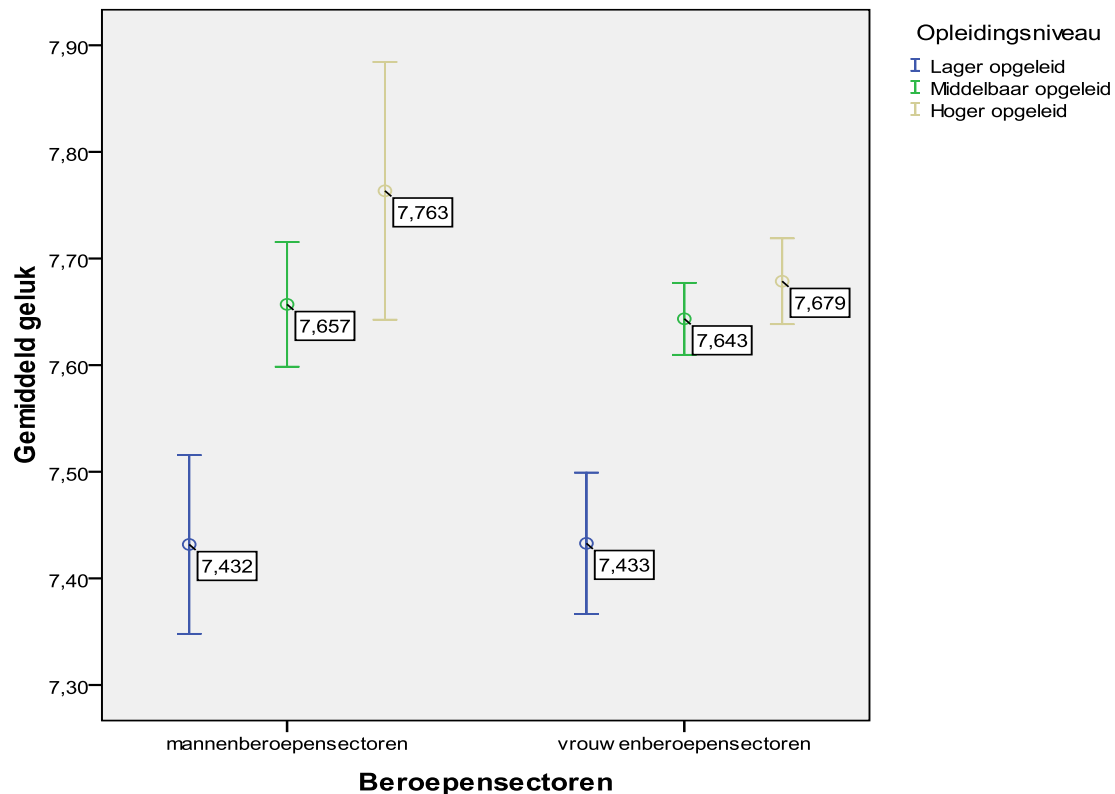
Figuur. 7.4.1.1 Het gemiddeld geluk van mannen en vrouwen, verdeeld over opleidingsniveau.



In bovenstaande grafiek (figuur 7.4.1.1) is te zien dat, ook al is het verschil minimaal, het gemiddeld geluk van vrouwen in alle drie de opleidingsniveaus groter is dan dat van mannen. Tevens is te zien dat het verschil in gemiddeld geluk bij mannen en vrouwen groter wordt, naarmate de respondenten een hogere opleiding genoten hebben. Dit groter wordende verschil heeft niet te maken met het verschil in aantal mannelijke en vrouwelijke respondenten.

Nadat ik hierboven tot de bevinding ben gekomen dat het gemiddeld geluk van mannen en vrouwen stijgt naarmate mannen en vrouwen hoger opgeleid zijn, zal ik hier op volgend een vergelijking maken voor het geluk van vrouwen in vrouwenberoepensectoren en vrouwen in mannenberoepensectoren, verdeeld over opleidingsniveau.

Fig.7.4.1.2 Het gemiddeld geluk van vrouwen in vrouwenberoepensectoren en mannenberoepensectoren, verdeeld over opleidingsniveau.



In figuur 7.4.1.2 is te zien dat vrouwen, ongeacht de sector waarin zij werkzaam zijn, een enigszins soortgelijk geluk aangeven binnen de verschillende opleidingsniveaus. Wat echter opmerkelijk is, is de bevinding dat het verschil in geluk bij vrouwen in mannenberoepensectoren en vrouwenberoepensectoren, stijgt naarmate het opleidingsniveau stijgt. Het effect van beroepensector is het grootst bij hoogopgeleide vrouwen, te zien aan het verschil in gemiddeld geluk bij vrouwen in vrouwenberoepensectoren en in mannenberoepensectoren.

Het verschil is het grootst (0.084) bij hoogopgeleide vrouwen, maar ook het gemiddeld geluk is bij hoogopgeleide vrouwen het hoogst. Zelfs het gemiddeld geluk van hoogopgeleide vrouwen in vrouwenberoepensectoren is hoger dan het gemiddeld geluk van middelbaar opgeleide vrouwen in mannenberoepensectoren.

Kortom, het verschil is het grootst, maar ook het gemiddeld geluk is het grootst bij hoogopgeleide vrouwen. Het verschil in gemiddeld geluk is nauwelijks waarneembaar bij laagopgeleide vrouwen in vrouwenberoepensectoren en in mannenberoepensectoren (0,001). Echter, deze vrouwen laten in beide beroepensectoren een laagst gemiddeld geluk zien. Kortom, het verschil is het kleinst maar het gemiddeld geluk is ook het kleinst.

Verder kan men uit figuur 7.4.1.2 opmaken dat vrouwen met een opleiding op lager niveau ongeacht het feit of zij werkzaam zijn in een mannenberoepensector of een vrouwenberoepensector, minder gelukkig zijn dan vrouwen met een opleiding op middelbaar niveau, die op hun beurt weer te kennen geven een minder hoog gemiddeld geluk te hebben dan de vrouwen met een opleiding op hoger niveau. Het belang van de factor mannen- of vrouwenberoepensector is hierin nihil.

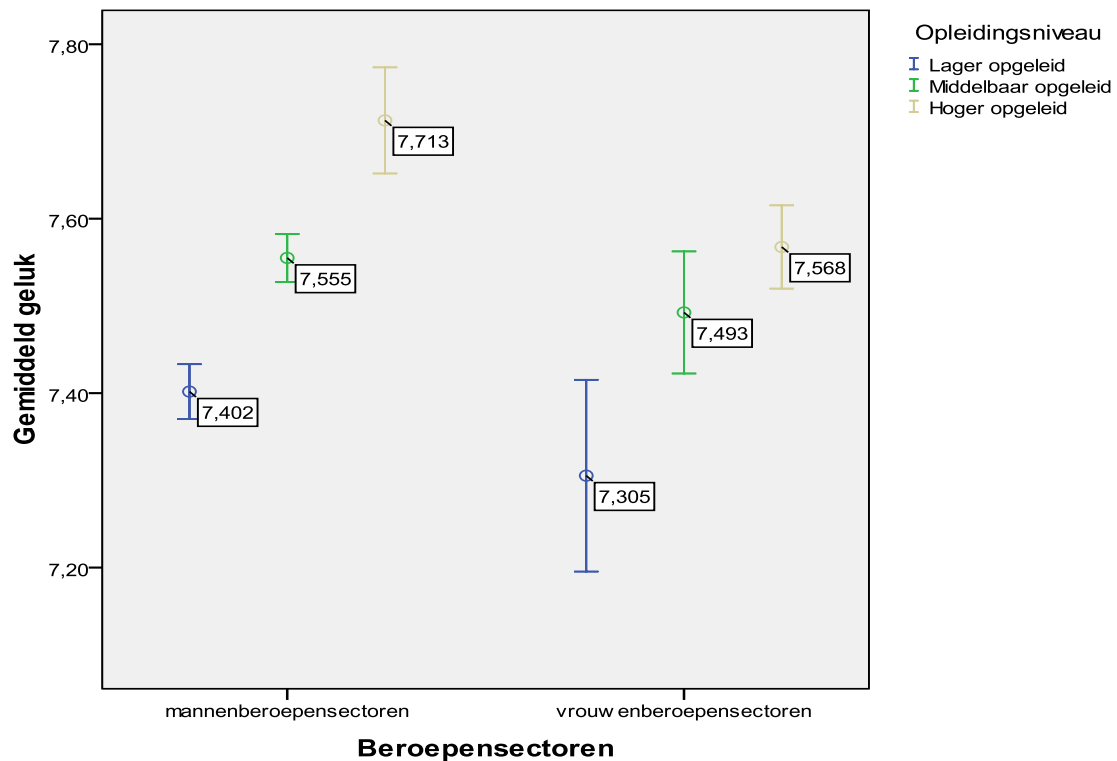
Wij hebben hier dus kunnen zien dat de invloed van het opleidingsniveau van groter belang is dan de beroepensector waarin de vrouwelijke respondenten werkzaam zijn. Culturele oriëntatie (opleiding) heeft invloed op het effect van beroepensector op geluk, maar dit effect is van minder belang dan de gemiddelde opleiding. (grootste verschil is te zien bij de hoogste opleiding)

Zoals ik aan het begin van dit hoofdstuk heb aangegeven, heb ik binnen dit onderzoek de mate van opleiding gebruikt als proxy voor culturele traditionaliteit of moderniteit, welke op hun beurt weer dienen als indicatoren voor de culturele oriëntatie van de respondenten. Hierbij heb ik aangegeven dat ik de kans hoog acht dat vrouwen met een lagere opleiding, meer cultureel traditioneel zijn dan vrouwen met een hogere opleiding.

Te zien is dat de culturele traditionaliteit niet van invloed is op het effect van beroepensector op het gemiddeld geluk, bij vrouwen in een vrouwenberoepensector en in een mannenberoepensector. In beide beroepensectoren zijn de cultureel traditionele vrouwen het minst gelukkig, met een minimaal verschil in de beroepensectoren (0,001).

Echter, culturele moderniteit is wel van invloed op het effect van beroepensector op het gemiddeld geluk bij vrouwen in een vrouwenberoepensector en in een mannenberoepensector. Het verschil in gemiddeld geluk is bij de hoogopgeleide vrouwen 0,084, waarbij de hoogopgeleide vrouwen in de mannenberoepensectoren het hoogste gemiddeld geluk aangeven.

Fig.7.4.1.3 Het gemiddeld geluk van mannen in vrouwenberoepensectoren en mannenberoepensectoren, verdeeld over opleidingsniveau.



In figuur. 7.4.1.3 is te zien dat voor mannen in mannen- en vrouwenberoepensectoren dezelfde bevinding geldt als voor vrouwen, namelijk dat de hoogopgeleide mannen het grootste verschil in geluk aangeven. (0,14) Hierbij zijn de mannen in mannenberoepensectoren het meest gelukkig van alle mannen in de steekproef. Dit is een te verwachten verschil, anders dan het verschil bij de hoogopgeleide vrouwen. Het kleinste verschil in gemiddeld geluk tussen mannen in mannenberoepensectoren en mannen in vrouwenberoepensectoren treft men aan bij de mannen met een opleiding op middelbaar niveau. Dit is dus anders dan het minimale verschil bij de vrouwelijke respondenten met een laag opleidingsniveau. Het grootste verschil in gemiddeld geluk tussen de beider sectoren treft men aan bij de hoogopgeleide mannen. Echter, wederom geldt dat de hoogopgeleide mannen ook de gelukkigste mannen zijn in deze steekproef en het effect van opleidingsniveau aanwezig is, maar niet van grote invloed.

Culturele traditionaliteit bij de mannen in deze steekproef heeft geen effect op de invloed van de beroepensector op het geluk. Culturele moderniteit heeft wederom effect op de invloed van de beroepensector op het geluk.

Bij zowel mannen als vrouwen kan men zeggen dat culturele moderniteit (in dit onderzoek vertegenwoordigt door een opleiding op hoog niveau) een positieve invloed heeft. Dit ongeacht de beroepensector waarin men werkzaam is. De conclusie die ik uit bovenstaande bevindingen kan trekken, luidt dat het opleidingsniveau voor de werkzame mannen en vrouwen in deze steekproef blijkbaar van grotere invloed op het gemiddeld geluk is dan het werkzaam zijn in een mannen- of vrouwenberoepensector.

Kortom, de hypothese dat cultureel traditionele mannen en vrouwen een groter effect ervaren van beroepensector op het geluk, kan in dit geval worden verworpen.

7.4.2 Wel verschil onder ouderen?

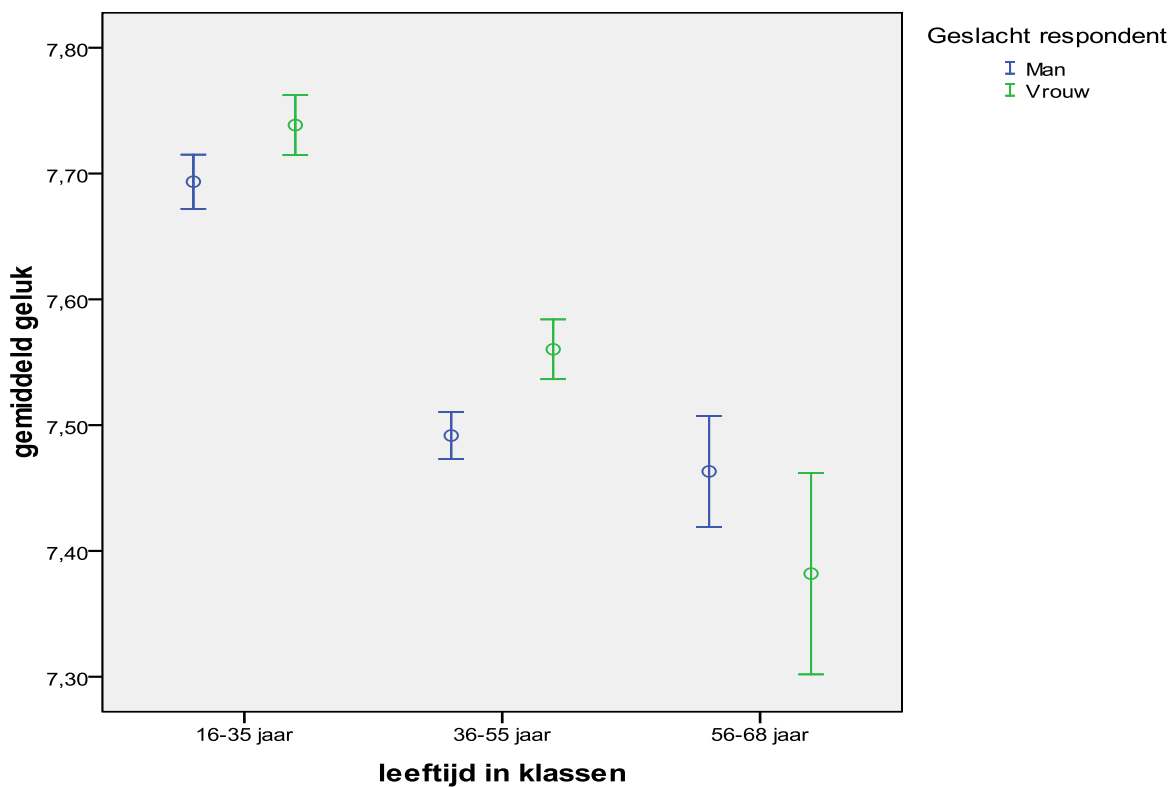
Zoals eerder gezegd in hoofdstuk 7.4.1, is de culturele oriëntatie in dit onderzoek niet direct te meten. Ik maak echter gebruik van de moderator variabelen “opleiding” en “leeftijd” als proxies voor de culturele traditionaliteit of moderniteit van de respondenten.

Hierbij ga ik er in paragraaf 7.4.2 van uit dat over het algemeen een oudere respondentengroep cultureel traditionele waarden erop na zal houden, terwijl een jongere respondentengroep in dit onderzoek zal worden beschouwd als cultureel modern.

In hoofdstuk 7.4.1 heb ik gekeken naar het geluk van werkzame mannelijke en vrouwelijke respondenten in de beide beroepensectoren, verdeeld over opleidingsniveau. In dit hoofdstuk zal ik gaan kijken naar dezelfde vraag, alleen heeft dit hoofdstuk een verdeling van de respondenten op leeftijd.

Te zien in figuur 7.4.2.1 is dat het gemiddeld geluk bij zowel mannen als vrouwen daalt naarmate de respondentengroep eerder geboren is. Dus hoe ouder de respondentengroep is, des te lager is het gemiddeld geluk. Tevens valt op dat het aantal vrouwelijke respondenten in de leeftijdsgroep 56-68 laag is, met 953 respondenten nog lager dan het aantal mannelijke respondenten van 2623.

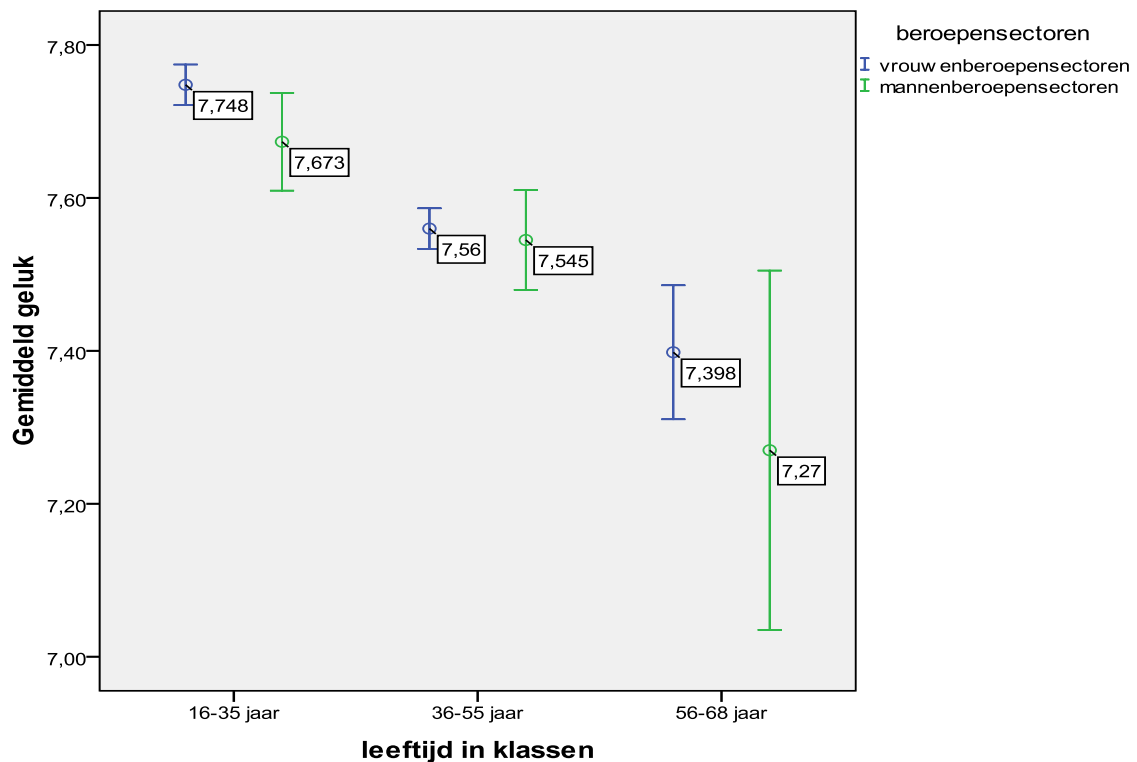
Figuur 7.4.2.1 *Het geluk van de mannelijke en vrouwelijke respondenten in de mannenberoepensectoren en de vrouwenberoepensectoren, verdeeld over de leeftijd van de respondenten.*



Zoals gezien in figuur 7.4.2.1 zijn de oudere generaties, zowel mannen als vrouwen, minder gelukkig dan de jongere generaties. Het gemiddeld geluk neemt af naarmate de respondenten eerder geboren zijn.

Hieronder zal ik kijken naar de invloed van culturele oriëntatie op het effect van beroepensectoren op het geluk van vrouwen in vrouwenberoepensectoren en mannenberoepensectoren.

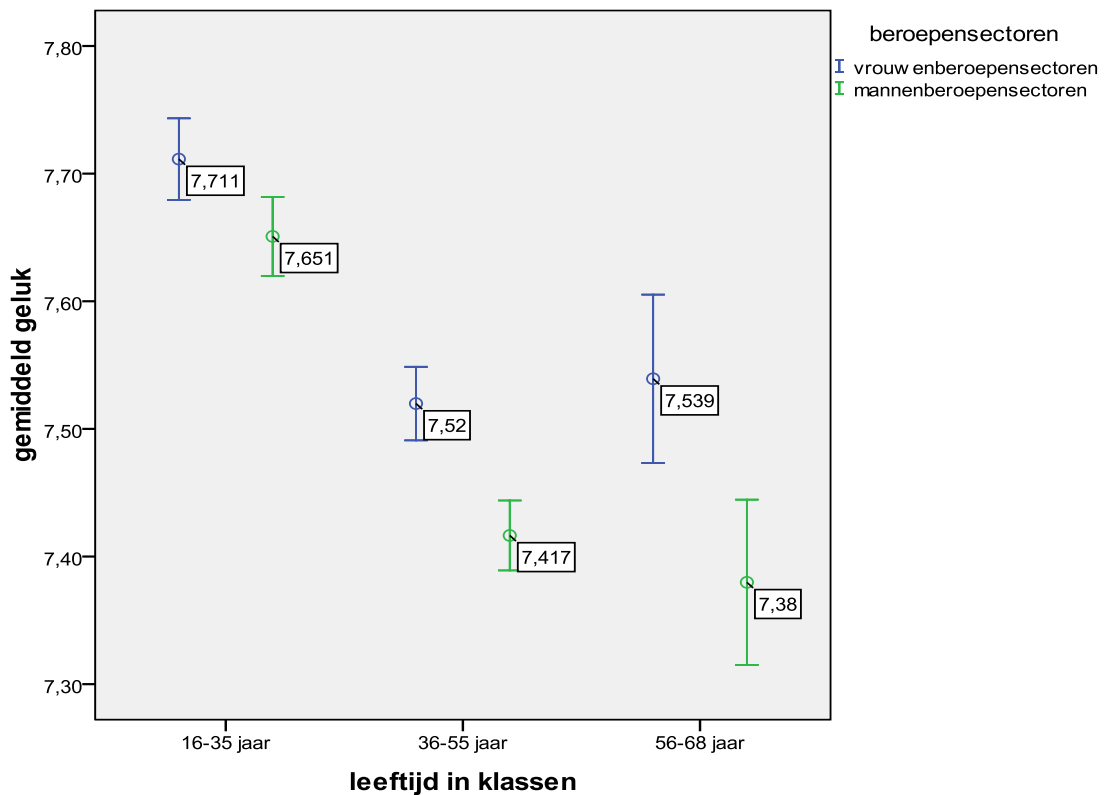
Figuur 7.4.2.2 Het gemiddeld geluk van vrouwen in vrouwenberoepensectoren en mannenberoepensectoren, verdeeld over leeftijd.



In figuur 7.4.2 kan men zien dat het grootste verschil in gemiddeld geluk (0,075) wordt aangetroffen bij de jongste vrouwen. Vrouwen in vrouwenberoepensectoren zijn hierbij het meest gelukkig. Echter, ook de jonge vrouwen in mannenberoepensectoren zijn gelukkiger dan de andere generaties vrouwen. Men mag uit deze grafiek concluderen dat de jongere vrouwen het grootste verschil in gemiddeld geluk laten zien, maar ook veruit het grootste geluk laten zien ongeacht de beroepensector. Tevens kan men hieruit opmaken dat culturele moderniteit bij vrouwen invloed heeft op het effect van de beroepensectoren op het geluk. Het kleinste verschil is te zien bij de vrouwen op middelbare leeftijd. (0,015). De oudere vrouwen in deze steekproef laten een verschil in gemiddeld geluk zien van 0,028, maar gezien het bijzonder lage aantal werkzame vrouwen in mannenberoepensectoren (137) is er weinig uit dit verschil af te leiden.

Wederom, net als bij de proxy opleiding, is de invloed van de culturele moderniteit het grootst op het effect van de beroepensectoren op het geluk. En wederom zijn de cultureel moderne vrouwen veruit het gelukkigst te noemen. In figuur 7.4.3 kijken we naar de invloed van culturele moderniteit/ traditionaliteit op het effect van de beroepensectoren op het geluk van mannen.

Figuur 7.4.2.3 Het gemiddeld geluk van mannen in vrouwenberoepensectoren en mannenberoepensectoren, verdeeld over leeftijd.



In bovenstaande vergelijkende grafiek (figuur. 7.4.2.3) is te zien dat men ook bij de mannelijke respondenten zou kunnen zeggen dat het gemiddeld geluk in vrouwenberoepensectoren en het gemiddeld geluk in mannenberoepensectoren lager wordt naarmate de generaties mannen ouder worden.

Er is echter één uitzondering. De generatie mannen tussen de 56-68 jaar in vrouwenberoepensectoren maakt een sprong omhoog in het gemiddelde geluk, dit in vergelijking tot het dalen van andere gemiddelde geluksscores.

Het grootste verschil (0,15) is dan ook te vinden bij de oudere mannen. Bij de mannelijke respondenten is de hypothese dat culturele traditionaliteit invloed heeft op het effect van de beroepensectoren op het geluk, juist. Het gemiddelde geluk van de mannen in vrouwenberoepensectoren maakt een behoorlijke stijging, terwijl het gemiddelde geluk van de mannen in mannenberoepensectoren daalt. Hierdoor wordt het verschil groter en kan men de invloed van de culturele oriëntatie waarnemen. De oudere mannen in vrouwenberoepensectoren zullen zeer waarschijnlijk minder cultureel traditioneel zijn dan hun generatiegenoten in mannenberoepensectoren.

Binnen dit hoofdstuk omtrent culturele oriëntatie lag echter in de lijn der verwachting een grootste verschil bij de jongere mannen, aangezien zij in dit onderzoek gelden als de meest cultureel moderne mannen. De hypothese dat culturele moderniteit een grotere invloed heeft dan culturele traditionaliteit op het effect van de beroepensector op het geluk, is in dit geval te verwerpen. Toch kan men, ook bij deze respondentengroep wederom een grootste geluk waarnemen bij de jongste mannen, ongeacht beroepensector. Het grootste geluk is klaarblijkelijk weggelegd voor de meest cultureel moderne mannen, net als voor de meest cultureel moderne vrouwen.

Hoe meer cultureel modern een groep respondenten te noemen is, des te groter wordt het verschil in gemiddeld geluk tussen de beroepensectoren

8 NABESCHOUWING

In dit hoofdstuk zal ik allereerst in paragraaf 8.1 mogelijke verklaringen geven voor de geobserveerde patronen, zoals we deze gezien hebben in hoofdstuk zeven. Vervolgens zal ik in paragraaf 8.2 de zwakke punten van dit onderzoek behandelen, waarna ik in paragraaf 8.3 mijn aanbevelingen voor nader onderzoek uiteen zal zetten.

8.1 VERKLARINGEN VOOR DE GEOBSERVEERDE PATRONEN

Waarom zijn werkende vrouwen gelukkiger dan werkende mannen?

In paragraaf 7.1 kon men zien dat werkende vrouwen meer gelukkig zijn dan werkende mannen.

Als men kijkt naar de verschillen in geluksbeleving tussen werkzame vrouwen en werkzame mannen is een mogelijke verklaring voor dit verschil dat de werkende vrouwen meer gelukkig zijn doordat zij kunnen kiezen of zij wel of niet buitenshuis werkzaam zijn. Mannen zijn over het algemeen meer verplicht om te werken. Vrouwen die wel de keuze maken om te werken, zullen waarschijnlijk gezond zijn en een goede thuisbasis hebben. Dit hoeft bij mannen (kostwinners) niet het geval te zijn. Hierdoor kan een negatief effect aan het zicht onttrokken zijn.

Waarom geen significant verschil in geluk tussen fulltime en parttime werkende vrouwen?

In paragraaf 7.2 bleek dat er geen significant verschil in geluk te zien was tussen fulltime en parttime werkende vrouwen. Hoe kan dat? Wellicht heeft deze bevinding meer voeten in de thuissituatie van vrouwen dan in het aantal werkzame uren. Vrouwen met een prettige thuissituatie, die zich gesteund weten als zij thuiskomen van het werk, zullen het waarschijnlijk als minder zwaar en juist als prettig ervaren om fulltime te werken dan alleenstaande vrouwen met opgroeiende kinderen, welke het op hun beurt waarschijnlijk als meest prettig ervaren om parttime te werken.

Waarom nagenoeg even groot geluk voor mannen die minder dan 12 uur werken en meer dan 30 uur werken?

In paragraaf 7.2 bleek ook dat er een nagenoeg even groot geluk is voor mannen die minder dan 12 uur per week werken en mannen die meer dan 30 uur per week werken, waarbij de mannen die minder dan 12 uur per week werken het grootste geluk laten zien.

Een mogelijke verklaring is net als bij de werkende vrouwen, de aanwezigheid van een prettige thuissituatie met een goede verdeling voor de zorg voor kinderen en het huishouden. Een andere verklaring zou wellicht de leeftijd van de respondenten kunnen zijn; studenten werken over het algemeen ook minder dan 12 uur per week.

De mannen die meer dan 30 uur per week werkzaam zijn, werken fulltime en hebben waarschijnlijk zicht op een mooie carrière. Tevens zijn zij vaak de kostwinner voor het gezin, waardoor zij zich een belangrijke taak zien toe- geëigend.

Waarom zijn vrouwen in mannenberoepen een tikje gelukkiger en mannen in mannenberoepensectoren een tikje minder gelukkig?

In paragraaf 7.3 kon men zien dat vrouwen in mannenberoepensectoren een tikje gelukkiger zijn en mannen in mannenberoepensectoren een tikje minder gelukkig. Wat zou een mogelijke oorzaak kunnen zijn? Mannen laten een groter geluk zien in vrouwenberoepensectoren dan in mannenberoepensectoren. Dit is een opmerkelijk gegeven, wat misschien verklaard kan worden door de arbeidsvoorwaarden die in vrouwenberoepensectoren veelal beter geregeld zijn dan in de mannenberoepensectoren. Vaak zijn de vrouwenberoepensectoren te vinden in overheidsfuncties. Binnen de overheid zijn werktijden, kinderopvang en vakanties vaker ten gunste van de werknemer vastgelegd dan daarbuiten. Tevens is binnen de mannenberoepensectoren eerder competitie op de werkvloer te verwachten, waardoor iemand wellicht minder tevreden is met de doelen die men zelf bereikt dan een persoon die binnen een vrouwenberoepensector werkt.

Waarom zijn oudere mannen in vrouwenberoepen een tikje gelukkiger?

Een van de meest opmerkelijke bevindingen in voorgaand empirisch onderzoek is misschien wel de bevinding in paragraaf 7.4 dat oudere mannen in vrouwenberoepensectoren significant gelukkiger zijn dan leeftijdsgenoten in mannenberoepensectoren. Een mogelijke verklaring is het feit dat veel van de beroepen in de vrouwenberoepensectoren vallen binnen de overheidssector. Hierbij is arbeidsduurverkorting mogelijk, waardoor men na vele jaren trouwe dienst minder uren hoeft te werken. Dit loopt op tot het pensioen, met 65 jaar. Het vooruitzicht op deze vrije uren en dagen kan motiverend werken. Tevens kan het grotere geluk te maken hebben met het verdwijnen van de noodzaak om carrière te maken, dit is reeds gebeurd.

8.2 ZWAKKE PUNTEN VAN DIT ONDERZOEK

Gedurende dit onderzoek is een aantal zwakke punten aan het licht gekomen. Ik zal een aantal van deze punten hieronder uiteen zetten.

Geen inzicht in oorzaak en gevolg.

De data in dit onderzoek is van cross-sectionele aard, waardoor het niet mogelijk is om oorzaak en gevolg uit elkaar te houden. Het is inderdaad mogelijk dat werken vrouwen gelukkiger maakt, maar een andere mogelijkheid is dat gelukkigere vrouwen vaker werken. Hierin is echter geen verband te ontdekken. Als het onderzoek van longitudinale aard was geweest, was te ontdekken of het geluk van de mannen en vrouwen verandert als de leefsituatie verandert.

Geen inzicht in geslachtsidentiteit.

De respondenten zijn door de interviewers of door zichzelf benoemd als man of vrouw. Hierbij is niet aangemerkt hoe mannelijk of hoe vrouwelijk de respondenten zijn. Het is bijvoorbeeld dus best mogelijk dat de mannelijke respondenten in de sector gezondheids- en welzijnszorg meer vrouwelijke karaktertrekken hebben dan de mannelijke respondenten in de bouwsector.

Alleen beroepensectoren in de data, geen beroepen.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft de data waarmee ik heb gewerkt in dit onderzoek verzameld. Zij heeft de beroepen die de respondenten op hebben gegeven, verwerkt in verschillende beroepensectoren. Dit is aan de hand van de Standaard Bedrijfsindeling en de Standaard Beroepenclassificatie gebeurd. De beroepen van de respondenten kwamen in het data bestand slechts voor in beroepensectoren. Vandaar dat ik in deze scriptie spreek over beroepensectoren.

Toch heb ik aan de hand van de Standaard Bedrijfsindeling van de Europese Unie, de Standaard Beroepen Classificatie van het CBS/ SCP en mijn eigen geformuleerde quotum met betrekking tot mannen en vrouwen beroepen(sectoren) een aardige schets kunnen maken van wat de vrouwen- en wat de mannenberoepensectoren zijn en welke beroepen mogelijk onder deze sectoren zouden kunnen vallen. Doordat ik in de data niet kon achterhalen wat de beroepen van de respondenten waren, kan het voorkomen dat het uitoefenen van een bepaald beroep ongeacht in welke sector een groter effect heeft op de geluksbeleving dan het werkzaam zijn in de betreffende sector. Vrouwen die bijvoorbeeld in de sector Landbouw, jacht en bosbouw werkzaam zijn, kunnen daar een vrouwelijk beroep als secretaresse uitoefenen.

Geen inzicht in afname en beantwoording van de enquête.

Mogelijkerwijs zou de geanalyseerde data verzameld worden door middel van zelf afgenomen enquêtes of interviews. Nu dit niet het geval is, moet men er van uitgaan dat de enquête op de juiste manier is afgenomen en dat er geen interventie heeft plaatsgevonden van wenselijkheid van de beantwoording en de aanwezigheid van de interviewer.

Geen multivariate data-analyses.

Hoewel het databestand zich er wel voor leent, zijn er geen uitgebreide data-analyses verricht. De multivariate data-analyses kunnen van belang zijn om schijnverbanden op te sporen of om oorzakelijke paden te identificeren. Wellicht kunnen de onderwerpen in de aanbevelingen middels multivariate analyses worden onderzocht.

8.3 Aanbevelingen

De invloed van het hebben van kinderen.

Voor verder onderzoek lijkt het mij interessant om eens te kijken naar de invloed van het hebben van kinderen, in de verschillende leeftijdsstadia, op het gemiddeld geluk van deze respondentengroepen. Heeft het hebben van kinderen invloed op het effect van de beroepensectoren op het geluk? Mijn verwachting zou hierin zijn dat er inderdaad een groter verschil is als men kinderen heeft, en dat het grootste geluk zich bevindt bij de mannen en vrouwen in vrouwenberoepensectoren.

De invloed van het wonen in een stad of dorp?

Tevens lijkt het mij interessant om eens te kijken naar de gemiddelde afstand tussen het wonen en het werken, het opleidingsniveau en de beroepensector en hierbij het geluk. Eerder onderzoek heeft bewezen dat mensen over het algemeen meer gelukkig zijn in een dorp dan in een stad. (masterscriptie Jeroen v/d Heuvel omtrent ouderen in de stad) Ik zou verwachten dat mannen en vrouwen in vrouwenberoepensectoren, een minder lange reistijd hebben dan de mannen en vrouwen in mannenberoepensectoren. Tevens zou ik verwachten dat de hoogopgeleide mannen en vrouwen een langere reistijd hebben dan de lager opgeleide mannen en vrouwen. Verder zou ik verwachten dat een kortere reistijd een positief effect heeft op het gemiddeld geluk.

Verklaring voor de groter wordende verschillen onder cultureel moderne mannen en vrouwen.

Graag zou ik willen weten hoe het komt dat de verschillen in geluk bij mannen en vrouwen in vrouwenberoepensectoren en in mannenberoepensectoren, groter worden naarmate de vrouwen en mannen meer cultureel modern genoemd kunnen worden.

Een plausibele verklaring zou kunnen zijn dat meer cultureel moderne mannen en vrouwen, meer georiënteerd zijn en zich dus beter realiseren wat er te halen is bij de buurman. Graag zou ik deze hypothese getest zien.

Invloed van genderidentiteit op gemiddelde geluksbeleving.

Het is mogelijk dat sommige beroepensectoren meer mannelijke vrouwen of meer vrouwelijke mannen aantrekken. Beroepensectoren als Bouwnijverheid, Landbouw, jacht en bosbouw of de metaalindustrie zullen over het algemeen meer vrouwen aantrekken dan vrouwen met affiniteit met vrouwelijke beroepensectoren. Andersom is er de waarschijnlijkheid dat men meer vrouwelijke mannen aan zal treffen in een beroep als kapper in de Gezondheids- en welzijnszorg.

Gender kan in dit geval van betekenis zijn; met welk geslacht voelen de respondenten zich het meest verbonden? Het is wellicht mogelijk dat de beantwoording van deze mannen en vrouwen een vertekening oplevert van de gemiddelde geluksbeleving van mannen en vrouwen in de beroepensectoren. Deze respondenten zullen zich namelijk meer met hun meer voorkomende collegae verbonden voelen dan respondenten met een overtuigend mannelijk of vrouwelijk karakter.

Vrouwen gelukkiger door werken of werken gelukkige vrouwen vaker?

Een van de conclusies van dit onderzoek is dat werkende vrouwen meer gelukkig zijn dan niet-werkende vrouwen. Men kan aannemen dat dit veroorzaakt wordt doordat werken mensen in contact met anderen brengt en men het gevoel krijgt een bijdrage aan de maatschappij te leveren. Dit hoeft echter niet zo te zijn. Het is ook mogelijk dat de vrouwen in deze steekproef die werken (en dus gelukkiger zijn), werken omdat zij gelukkiger zijn. De redenen voor het meer gelukkig zijn hoeven niet in de persoon zelf te liggen, die kunnen extern zijn.

Longitudaal onderzoek kan van belang zijn om te kijken naar een wel of niet veranderend geluk bij vrouwen die stoppen met werken en om te kijken naar een wel of niet veranderend geluk bij jonge vrouwen die beginnen met werken. Pas dan kan men op basis van deze data de vraag beantwoorden of vrouwen gelukkiger worden door werken of dat er vaker gelukkige vrouwen werkzaam zijn.

9. CONCLUSIE

In deze scriptie staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

- 1) Zijn werkende vrouwen minder gelukkig?
- 2) Zijn werkende vrouwen gelukkiger met een parttime baan dan met een fulltime baan?
Is dat anders bij mannen?
- 3) Zijn werkende vrouwen in mannenberoepen minder gelukkig dan werkende vrouwen in typische vrouwenberoepen en zijn mannen in typische vrouwenberoepen minder gelukkig dan in typische mannenberoepen?
- 4) Zijn de verschillen in geluk, zoals gemeten bij vraag 1,2 en 3, groter onder vrouwen met een traditionele sekserol oriëntatie, die meer voorkomt onder laagopgeleiden en oudere generaties?

Al deze vragen kunnen met een duidelijk NEE beantwoord worden. Nee, werkende vrouwen zijn niet minder gelukkig. Nee, parttime werkende vrouwen zijn niet gelukkiger dan fulltime werkende vrouwen. Nee, vrouwen in vrouwenberoepensectoren zijn niet gelukkiger dan vrouwen in mannenberoepensectoren. Nee, mannen in mannenberoepensectoren zijn niet gelukkiger dan mannen in vrouwenberoepensectoren. En nee, de gevonden verschillen van de voorgaande vragen zijn niet groter onder cultureel traditionele vrouwen.

10. SAMENVATTING

Deze scriptie is een onderzoek naar het verschil in geluk tussen niet-werkende vrouwen, parttime werkende vrouwen en fulltime werkende vrouwen, vrouwen in mannenberoepensectoren en vrouwenberoepensectoren en cultureel traditionele vrouwen en cultureel moderne vrouwen.

Dit heb ik gedaan aan de hand van vier onderzoeksvragen:

- 1) Zijn werkende vrouwen minder gelukkig?
- 2) Zijn werkende vrouwen gelukkiger met een parttime baan dan met een fulltime baan? Is dat anders bij mannen?
- 3) Zijn werkende vrouwen in mannenberoepen minder gelukkig dan werkende vrouwen in typische vrouwenberoepen en zijn mannen in typische vrouwenberoepen minder gelukkig dan in typische mannenberoepen?
- 4) Zijn de verschillen in geluk, zoals gemeten bij vraag 1,2 en 3, groter onder vrouwen met een traditionele sekserol oriëntatie, die meer voorkomt onder laagopgeleiden en oudere generaties?

De vier in deze scriptie gestelde vragen, zijn allen met een nee te beantwoorden.

Heeft ideaal een prijs? Uit dit onderzoek blijkt dat er weinig tot geen effect merkbaar is van de doorgevoerde emancipatie zoals wij deze op dit moment kennen. Aangezien vrouwen in mannenberoepen niet minder gelukkig zijn dan vrouwen in vrouwenberoepen, is er geen reden meer te noemen om voor vrouwenberoepen te kiezen. Ook het werken in een parttime baan is niet noodzakelijk om een zo groot mogelijk geluk te ervaren.

Kortom; uit deze scriptie blijkt niet dat emancipatie van vrouwen ten koste gaat van het geluk van de vrouw.

11. LITERATUUR

- Baron- Cohen, S. *"M/V Het verschil- Waarom mannen en vrouwen verschillend denken, voelen en doen"*. Kosmos-Z&K Uitgevers B.V. Utrecht/ Antwerpen, 2003
- Booth, A & van Ours, J.C. *"Job satisfaction and family happiness- The part-time work puzzle"*. En Gregory, M & Connolly, S *"The price of reconciliation: Part-time work, families and Women's Satisfaction"*. The Economic Journal., Volume 118, Issue 526, 2008.
- Burchill et al. *"Working conditions in the European Union: the gender perspective"* European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin, 2007.
- Centraal Bureau voor de Statistiek: www.statline.cbs.nl.
(<http://statline.cbs.nl/StatWeb/start.asp?lp=Search/Search>.) Statline, 26 augustus 2006.
- Centraal Bureau voor de Statistiek: www.cbs.nl (<http://www.cbs.nl/nl-menu/themas/dossiers/vrouwen-en-mannen/publicaties/artikelen/archief/2005/2005-1825-wm.htm>) Webmagazine CBS, maandag 21 November 2004, 10:00.
- Centraal Bureau voor de Statistiek: *"Persbericht PB-08-012"* www.cbs.nl
(<http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/2D2B16C6-D845-4106-A62D-E275A581804A/0/pb08n012.pdf>)
- Centraal Planbureau/ Centraal Bureau voor de Statistiek: www.cpb.nl
(http://www.cpb.nl/nl/research/sector1/arbeidsmarktberichten/amb_dec2004/#label10)
Emancipatiemonitor 2004.
- Centraal Bureau voor de Statistiek/ Sociaal Cultureel Planbureau. (www.scp.nl)
Emancipatiemonitor 2006.
(http://www.scp.nl/publicaties/boeken/9037702864/Emancipatiemonitor_2006.pdf)
- Chui, C. *"Do professional women have lower job satisfaction than professional men?- Lawyers as a case study"* Sex Roles- A journal of Research. Volume 38, number 7-8, April 1998
- Clark, A.E. *"Job Satisfaction and gender: Why are women so happy at work?"* OECD, Education, Employment, Labour and Social Affairs. Paris, France, 1995.
- Coleman, L& Antonucci, T.C. *"Impact of work on Woman at Midlife"*. Developmental Psychology. Volume 19, Issue 2, March 1983. In: Veenhoven, R., *World Database of Happiness*, Erasmus University Rotterdam.

- Coonen, W. *De baan in Europa, best belangrijk? – Een onderzoek naar de relatie tussen arbeidsduur en levensvoldoening*, Masterscriptie Universiteit Utrecht, 2005. In: Veenhoven, R., *World Database of Happiness*, Erasmus University Rotterdam.
- De Cuypere, G. *"De wereld tussen man en vrouw"*. Antenne, 2004, Unie van Vrijzinnige Verenigingen. In: AIS Nederland. (<http://www.aisnederland.nl/in-de-media/tijdschrift/de-wereld-tussen-man-en-vrouw>)
- De Beauvoir, S. *"De tweede sekse- feiten, mythen en geleefde werkelijkheid"*. Bijleveld, Utrecht 1982.
- DeLaat, J. *"Gender in the workplace- a case study approach"*. Sage Publications, Thousand Oaks California, 2007.
- Diederer, J. *"Meer of minder ongelijk"*. Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen, Nijmegen 1989
- Diener, E& Eunkook Suh, M. *Subjective Wellbeing and age; an international analysis*". In: Warner Schaie, K& Powell Lawton, M. *Annual Review of Gerontology and Geriatrics.-Focus on Emotion and Adult Development. Volume 17, 1997-*
- Ehrhardt, U. *"Vrouwen zijn gewoon beter"*. Elmar B.V, Rijswijk, 2001.
- Eid, M & Larson, R.J. *"The Science of Subjective Well-Being"*. The Guilford Press, New York- London, 2008.
- European Commission. *"reconciliation of work and private life- a comparative review of thirty European countries"*. European Communities, 2005.
- Faver, C.A. *"Women in transition – career, family, and life satisfaction in three cohorts"*. Praeger Publishers, New York 1984.
- Ferree, M.M. *"Class, Housework and Happiness; Women's work and life satisfaction"*. Sex Roles, Volume 11, Numbers 11-12, 1984. In: Veenhoven, R., *World Database of Happiness*, Erasmus University Rotterdam.
- Fisher, H. *"De eerste sekse"* Ballantine Books, 1999
- Graafland, H. *"Hop Hop Hop, De grillige loopbaanstappen van vrouwen"*. In: Feministisch Maandblad OPZIJ, mei 2007. Nederlandse Uitgeversbond 2007.
- Hanssen- Smeets, R; Leliefeld- Lohman, D & Soons- Smoor, J. *"De gelukkig(e) werkende vrouw"* in:

Laar, v/d- Verhofstad, T et al *"Geluk- visies van vrouwen"* Valkhof Pers, Thijmgenootschap jaargang 91, aflevering 1, Nijmegen 2003.)

- Heffernan, M. "Vrouwen aan de top ondernemen beter". In: FEMbusiness, Jaargang 10, nummer 11. 17 Maart 2007.
- Kimura, D. "Sex and Cognition". 1999. Massachusetts Institute of Technology, London.
- Mansfield, H.C. "Mannelijkheid" J.M. Meulenhoff, 2008
- Mead, M. "Groei naar volwassenheid- op Samoa". Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht 1965.
- Mead, M. "Man en Vrouw- een studie over de sexen in een veranderende wereld". Bijleveld, Utrecht 1953.
- Mees, H. "Nederlandse vrouwen zijn zo schaapachtig". In NRC Handelsblad, 5 Juli 2007.
- Ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport. "Dossier ouderen, vergrijzing". www.vws.nl
(<http://www.minvws.nl/dossiers/ouderen/vergrijzing/>)
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. "Meerjaren Beleidsplan Emancipatie- Emancipatie, vanzelfsprekend, maar het gaat niet vanzelf!"
(http://www.iiav.nl/publications/2005/MeerjarenbeleidsplanEmancipatie2006_2010.pdf)
- Moir, A & Jessel, D. "Brainsex" 1989. Michael Joseph, Londen.
- Nederlands Instituut voor Beloningsindex. "Persbericht man vrouw Beloningsindex 2007".
<http://www.beloningsindex.nl/index.php?nodeid=11>
- Portegijs, W, Hermans, B & Lalta, V. "Emancipatiemonitor 2006- veranderingen in de leefsituatie en levensloop". Sociaal en Cultureel Planbureau & Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag 2006.
- Reys et al. "De eerste feministische golf- zesde jaarboek voor vrouwengeschiedenis". Sun, Nijmegen 1985.
- Schoon, J, Hansson, L, Salmela-Aro, K. 'Combining Work and Family life'. European Psychologist, Volume 10, Number 4, 2005 In: Veenhoven, R., *World Database of Happiness*, Erasmus University Rotterdam.
- Smart, J.C. & Ethington C.A. "Occupational sex segregation and job-satisfaction of women" in Research in higher education- Journal of the association for Institutional Research. Juni 1987, Volume 26, Nummer 2. Springer Netherlands.
- Smit, J. "Het onbehagen bij de vrouw" in: "Er is een land waar vrouwen willen wonen- teksten 1967-1981". Feministische Uitgeverij Sara. Tulp B.V, 1984.

- Sociaal en Cultureel Planbureau. *“Moeders, werk en kinderopvang in model- analyse van arbeidsparticipatie en kinderopvangbeslissingen van moeders met jonge kinderen”*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag 2007.
- Sociaal en Cultureel Planbureau. *“Verdeelde tijd”*. Sociaal en Cultureel Planbureau, november 2008, Den Haag.
- Sociaal en Cultureel Planbureau. *“Nederland Deeltijdland”*. Sociaal en Cultureel Planbureau februari 2008, Den Haag.
- Spaink, K. *“M/V: Doorhalen wat niet van toepassing is”*. Nijgh & van Ditmar Amsterdam 1998.
- Stevenson, B & Wolfers, J. *“The paradox of declining female happiness”* American Economic Journal, August 2009.
- Veenhoven, R. *“Het grootste geluk voor het grootste aantal- geluk als richtsnoer voor beleid*. Rede vrijdag 31 mei 2002 bij aanvaarding van het ambt bijzonder hoogleraar “sociale condities voor menselijk geluk” Erasmus Universiteit Rotterdam, 2002.
- Veenhoven, R. in: Lelieveldt- Pot, T *“Geïndividualiseerd, bejaard en toch meetbaar gelukkig”* in:
 Laar, v/d- Verhofstad, T et al *“Geluk- visies van vrouwen”* Valkhof Pers, Thijmgenootschap
 jaargang 91, aflevering 1, Nijmegen 2003)
- Veenhoven, R et al. *“Betere wereld, Gelukkiger mensen?- over de relatie tussen levensomstandigheden en levensvoldoening”*. 1984. Swets & Zeitlinger B.V. Lisse
- Visitatiecommissie Emancipatie. *“Tussenrapportage 2005 Visitatiecommissie Emancipatie inzake SZW”*
 (<http://www.emancipatieweb.nl/uploads/2011/VCETRSZW051208defmetaanbiedingsbruefaanmini sterDeGeus.pdf>)

BIJLAGEN

BIJLAGE A: DE MANNEN- EN VROUWENBEROEPENSECTOREN.

Gehanteerde quotum definitie mannen- en vrouwenberoepen.

De arbeidsparticipatie van vrouwen is lager dan die van mannen. Om precies te zijn was volgens het CBS in 2005 de netto arbeidsparticipatie van vrouwen 54%, terwijl de netto arbeidsparticipatie van mannen 72% bedroeg. Als men nu 72% deelt door 54%, is te zien dat mannen een 1,36 maal grotere netto arbeidsparticipatie hebben dan vrouwen. Ook binnen het POLS 9904 bestand, komt de netto arbeidsparticipatie uit rond dit getal. Binnen dit bestand is 32148 mannen werkzaam, tegenover 23609 vrouwen. Hier zijn mannen 1,33 maal vaker buitenshuis werkzaam dan vrouwen. Uitgaande van een eerlijke verdeling van de geslachten over de beroepensectoren, zou men kunnen zeggen dat er evenveel mannen als vrouwen werkzaam zijn. Om enige zekerheid te garanderen, zou men kunnen spreken van een mannen- of een vrouwenberoep als er 60 procent of meer van een bepaalde sekse werkzaam is in deze sector. Zoals ik hierboven echter al heb aangeduid, is de verdeling van de werkzame beroepsbevolking niet evenredig en zijn er meer mannen dan vrouwen vertegenwoordigd. .

Om deze reden heb ik ervoor gekozen om de definiëring van een mannen- of een vrouwenberoep anders te bepalen. .

Ik ga voor beide seksen om te beginnen uit van 50%, alleen deel ik bij de vrouwenberoepen de 50% door 1,35 en bij de mannenberoepen vermenigvuldig ik de 50% met 1,35. .

Zo kom ik uit op een quotum van 67,5% van de werknemers binnen het beroep die het mannelijke geslacht moet hebben, om een beroep een typisch mannenberoep te laten zijn en op 37% van de werknemers binnen een beroep, om het als een typisch vrouwenberoep te kunnen definiëren. De vermenigvuldiging van 1,35 hanteer ik omdat dit een midden is tussen mijn eigen gevonden verschillen binnen de werkzame seksen in het POLS 9904 bestand. Reeds zal ik bepalen welke beroepensectoren kunnen worden aangeduid als “mannenberoepensectoren” en welke beroepen kunnen worden gedefinieerd als “vrouwenberoepensectoren”. .

Dit zal ik doen met behulp van mijn gehanteerde quotum zoals eerder beschreven, waarin ik ben gekomen tot de conclusie dat om binnen mijn gegevens tot een juist beeld van de werkzame bevolking te komen, op een beroepensector een mannenberoepensector te kunnen noemen, tenminste 67% van de werknemers van het mannelijke geslacht moet zijn, terwijl om een sector een vrouwenberoepensector te kunnen noemen, tenminste 37% van de werknemers van het vrouwelijke geslacht moet zijn. Hieronder kunt u zien welke beroepensectoren volgens mijn definitie mannenberoepensectoren en vrouwenberoepensectoren zijn.

De mannenberoepensectoren:

<i>Beroepensector (Standaard Beroepen Classificatie)</i>	<i>Code</i>	<i>Nr</i>	<i>Percentage mannen</i>	<i>Percentage vrouwen</i>	<i>Aantal mannen</i>	<i>Aantal vrouwen</i>
<i>Landbouw, jacht en bosbouw</i>	A	5	74.9%	25.1%	1537	515
<i>Visserij</i>	B	6	100%	0%	20	0
<i>Winning energie- houdende delfstoffen</i>	CA	7	90.6%	9.4%	29	3
<i>Winning niet- energie houdende delfstoffen</i>	CB	8	100%	0%	8	0
<i>Voedings- en genotsmiddelen</i>	DA	9	70.3%	29.7%	947	400
<i>Leer en lederwaren excl. Kleding</i>	DC	11	77.3%	22.7%	17	5
<i>Houtindustrie en artikelen van hout, kurk en riet</i>	DD	12	93.6%	6.4%	147	10
<i>Papier, karton –waren en uitgeverijen, drukkerijen</i>	DE	13	70.7%	29.3%	756	314
<i>Aardolie en steenkoolverwerkend, splijt en kweekstoffen</i>	DF	14	92.3%	7.7%	24	2
<i>Chemische producten</i>	DG	15	81.6%	18.4%	527	119
<i>Rubber en kunststof producten</i>	DH	16	87.8%	12.2%	209	29
<i>Glas, aardewerk, cement, kalk-gipsproducten</i>	DI	17	89.3%	10.7%	259	31
<i>Metaal in primaire vorm en producten van metaal</i>	DJ	18	90.2%	9.8%	927	101
<i>Machines en apparaten</i>	DK	19	93.8%	6.2%	557	37
<i>Elektrische en optische apparaten en instrumenten</i>	DL	20	76.5%	23.5%	502	154
<i>Transportmiddelen</i>	DM	21	90.5%	9.5%	411	43
<i>Meubels; overige goederen niet eerder genoemd</i>	DN	22	80.1%	19.9%	763	189
<i>Productie en distributie van elektriciteit, aardgas en water</i>	E	23	86.2%	13.8%	81	13
<i>Bouwnijverheid</i>	F	24	92.8%	7.2%	3998	308
<i>Vervoer, opslag en communicatie</i>	I	27	74.9%	25.1%	2597	869

De vrouwenberoepensectoren:

Beroepensector (Standaard Beroepen Classificatie)	Code	Nr	Percentage mannen	Percentage vrouwen	Aantal mannen	Aantal vrouwen
<i>Textiel en textielproducten</i>	DB	10	50.8%	49.2%	124	120
<i>Reparatie van consumentenartikelen en handel</i>	G	25	53.2%	46.8%	4213	3703
<i>Horeca</i>	H	26	49.3%	50.7%	989	1019
<i>Financiële instellingen</i>	J	28	53.8%	46.2%	1151	989
<i>Verhuur en handel in (on)roerend goed en zakelijke dienstverlening</i>	K	29	61.9%	38.1%	3727	2295
<i>Onderwijs</i>	M	31	44.3%	55.7%	1808	2269
<i>Gezondheids- en welzijnszorg</i>	N	32	19.4%	80.6%	1722	7177
<i>Milieudienstverlening, cultuur, recreatie en overige dienstverlening</i>	O	33	45.4%	54.6%	1034	1245
Particuliere huishoudens met personeel in loondienst	P	34	1.1%	98.9%	1	88

Als men controleert voor het aantal vrouwelijke respondenten binnen de mannelijke beroepensectoren, is er te zien dat er binnen een aantal sectoren zo weinig vrouwelijke respondenten te vinden zijn, dat men onmogelijk hieruit een juist beeld kan verkrijgen omtrent het geluk en de tevredenheid van deze respondenten. De beroepensectoren waar dit het geval is, zijn niet- cursief gemaakt. De cursieve sectoren waarborgen voldoende vrouwelijke respondenten om hier een juist beeld van te verkrijgen. Voor de vrouwelijke beroepensectoren met de mannelijke respondenten geldt hetzelfde, hier is het echter slechts één sector.

Eén beroepensector valt niet binnen mijn definitie van typische mannenberoepensectoren, noch binnen de definitie van typische vrouwenberoepensectoren. Deze sector is dus niet te definiëren als een sector die voornamelijk wordt bevolkt door werknemers van een bepaalde sekse.

Geen mannen- of vrouwenberoepensector.

Beroepensector (Standaard Beroepen Classificatie)	Code	Nr	Percentage mannen	Percentage vrouwen	Aantal mannen	Aantal vrouwen
Openbaar bestuur, overheid en verplichte sociale instellingen.	L	30	66.2%	33.8%	3063	1562

***BIJLAGE B: VOORBEELDEN VAN LAGERE, MIDDELBARE EN HOGERE/ UNIVERSITAIRE BEROEPEN
IN DE ONDERSCHIEDEN BEROEPENSECTOREN.***

Deze beroepen heb ik kunnen bepalen door een vergelijking te maken tussen de Standaard Beroepen Classificatie en de Standaard Bedrijfsindeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Sector “Gezondheidszorg en Welzijn”.

Voorbeelden van lagere beroepen binnen de sector “Gezondheidszorg en Welzijn” .

- ambulance chauffeur (excl verpleegkundige)
- leerling-verpleegkundige a en b
- ambulancebegeleider (excl verpleegkundige);
- verpleeghulp; leerling-ziekenverzorgende
- leerling-verpleegkundige z, kinderverzorgende particulieren; crècheleidster, bejaarden-, zwakzinnigenverzorgende (lager)

Voorbeelden van middelbare beroepen binnen de sector “Gezondheidszorg en Welzijn” .

- ambulancechauffeur-verpleegkundige
- doktersassistent
- dierenartsassistent
- chiropractic-, kruidendokter, magnetiseur, osteopaat
- verbandmeester, fysiotherapie-assistent, leerling-verloskundige
- operatie-assistent
- kraamverzorgende
- sociotherapeut (incl leerling)

Voorbeelden van hogere en wetenschappelijke beroepen binnen de sector “Gezondheidszorg en Welzijn” .

- districtsverpleegkundige; beleidsmedewerker, beleidsambtenaar gezondheidszorg (hoger)
- bedrijfsverpleegkundige
- mondhygiënist, verloskundige, homeopaat (excl arts)
- anesthesie-assistent

Sector “Landbouw, jacht en tuinbouw”.

Voorbeelden van lagere beroepen in de sector “Landbouw, jacht en tuinbouw”.

- tekenaar tuin- en landschap
- jager
- arbeider tuinbouw
- arbeider groen-, terreinverzorging
- arbeider akkerbouw
- arbeider landbouw gemengd bedrijf
- arbeider veeteelt
- arbeider bosbouw

voorbeelden van middelbare beroepen in de sector: (33 beroepen)

- keurmeester,
- controleur land-, tuin-, bosbouw, veeteelt (middelbaar)
- chef plantsoendienst, opzichter tuinonderhoud
- leidinggevend boswachter
- bodemkundig onderzoeker, karteerder, cultuurtechnicus (middelbaar)
- bedrijfshoofd klein tuinbouwloonbedrijf
- bedrijfshoofd klein landbouwloonbedrijf
- bedrijfshoofd klein tuinbouwbedrijf

voorbeelden van hogere en universitaire beroepen in de sector: (31 beroepen)

- wetenschappelijk onderzoeker land-, tuin-, bosbouw
- tuin- en landschapsarchitect (wetenschappelijk)
- technisch-agrarisch voorlichter, consulent (wetenschappelijk)
- milieukundig onderzoeker landbouw
- beleidsambtenaar beheer, landinrichting landelijke gebieden (wetenschappelijk)
- wetenschappelijk onderzoeker cultuurtechniek

Sector "Onderwijs".

Het lagere beroep in de sector "Onderwijs" is:

- Zweminstructeur.

Voorbeelden van middelbare beroepen in deze sector zijn:

- Autorij-instructeur
- Instructeur EHBO
- Docent kappersvak
- Bedrijfsleermeester agrarische praktijkvakken.

Voorbeelden van hogere of universitaire beroepen:

- Docent basisonderwijs
- Beleidsambtenaar onderwijs en wetenschappen; onderwijszaken.
- Inkoper onderwijsleermiddelen.
- Wetenschappelijk onderzoeken onderwijskunde
- Orthopedagoog

Sector "Verhuur en handel in (on)roerend goed en zakelijke dienstverlening".

Voorbeelden van lagere beroepen zijn:

- Typist, data typist
- Magazijnbediende
- Boekhoudkundig operator
- Secretaresse (exclusief directie)
- Rondvaartgids
- Reclametekenaar

Voorbeelden van middelbare beroepen zijn:

- Boekhouder
- Office manager
- Makelaar onroerend goed (middelbaar)

- Verzekeringsagent
- Schade- taxateur
- Vertegenwoordiger technische producten

Voorbeelden van hogere/ universitaire beroepen:

- Beleidsambtenaar financiële, economische zaken
- Systeem/ netwerkbeheerder
- Leidinggevend inkoper automatiseringsmiddelen.
- Directiesecretaresse
- Wetenschappelijk onderzoeker marketing
- Accountant

Sector “Openbaar bestuur, overheid en verplichte sociale instellingen”.

Voorbeelden van beroepen van lager niveau zijn:

- Parketwacht politie.
- Aspirant agent politie

Voorbeelden van beroepen van middelbaar niveau zijn:

- Rechercheur
- Politieagent
- Belastingambtenaar
- Deurwaarder

Voorbeelden van beroepen van hoger/ universitair niveau beroepen zijn:

- Advocaat
- Griffier
- Beleidsambtenaar juridische zaken, openbaar bestuur
- Politie-inspecteur
- Sportofficial

Bijlage C: ENQUÊTEVRAGEN UIT HET PERIODIEK ONDERZOEK LEEFSITUATIE VAN HET CBS OMTRENT GELUK EN TEVREDENHEID.

